

Απομαγνητοφώνηση

Πληροφορητής: Αδάμος Αδάμου (ΑΑ)

Ερευνήτρια: Ιωάννα Αλεξάνδρου (ΙΑ)

-ΙΑ: Θέλω να μας πείτε κάποια βιογραφικά στοιχεία, το ονοματεπώνυμό σας;

- ΑΑ: Είμαι ο Αδάμος Αδάμου, είμαι από την Ακανθού.

-ΙΑ: Η ημερομηνία γέννησής σας κύριε Αδάμο;

-ΑΑ: 24 / 3/ 1956.

-ΙΑ: Το μορφωτικό επίπεδο;

-ΑΑ: Αποφοίτησα από το Παγκύπριο Γυμνάσιο.

-ΙΑ: Τι ηλικία είχατε το 1974;

-ΑΑ: 17, 18 χρονών.

-ΙΑ: Ωραία, άρα δεν είχατε στρατευθεί.

-ΑΑ: Όχι, όχι.

-ΙΑ: Μετά, υπηρετήσατε στο στρατό; Μετά την αιχμαλωσία;

-ΑΑ: Ναι, πήγα για 8 μήνες, διότι μετά βγήκε μια απόφαση ότι οι αιχμάλωτοι πολέμου δεν μπορούν να υπηρετούν στο στρατό.

-ΙΑ: Ωραία, πού σας βρήκε το Πραξικόπημα;

-ΑΑ: Ως συνήθως πήγαινα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο από την Ακανθού, μέναμε στη Χρυσалиνιώτισσα και το καλοκαίρι επιστρέψαμε στο χωριό. Το Πραξικόπημα μας βρήκε στην Ακανθού, γεγονός το οποίο μας τάραξε. Ήδη υπήρχε ένας αναβρασμός, αλλά το ότι θα γινόταν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

πραξικόπημα δεν περνούσε πότε από το μυαλό μου. Φυσικά ήμουν μικρός εγώ, δεν κατείχα τα πολιτικά δρώμενα του τόπου μας.

- ΙΑ: Θυμάστε κάτι χαρακτηριστικό από εκείνες τις ημέρες στην Ακανθού;

- ΑΑ: Θυμάμαι ο κόσμος ήταν ανάστατος ήταν..., αν και δεν ήταν πρόδηλη η εισβολή. Αν και κάποιοι το γνώριζαν, κάποιοι... Έφερνε, σε δύσκολη θέση τον κόσμο. Ήταν σε αντιπαράθεση οι μεν με τους δε, αλλά υπερτερούσαν, αφού έκαναν Πραξικόπημα οι δε.

-ΙΑ: Τί θυμάστε από τις ημέρες της εισβολής; Η εισβολή σας βρήκε στην Ακανθού έτσι;

-ΑΑ: Εμείς μικροί μας έβαζαν να φρουρούμε κάτω την παραλία. Για ποιο λόγο και εγώ δεν γνώριζα. Πηγαίναμε με κάποιους δασκάλους και φρουρούσαμε την παραλία της Ακανθού.

-ΙΑ: Θυμάστε τα ονόματα των δασκάλων που ήταν μαζί σας ή το όνομα της παραλίας; Είχαν τοπωνύμια [στην Ακανθού];

-ΑΑ: Ως συνήθως είναι ολόκληρη την παραλία που την επιβλέπαμε. Ο λόγος που την επιβλέπαμε δεν γνωρίζω ούτε εγώ αλλά έλεγαν ότι θα βγουν οι Τούρκοι. Πήγαινα με ένα δάσκαλο εγώ, τον Κελίρη, μέσα στο αυτοκίνητό του. Γιατί ως συνήθως οι δάσκαλοι είχαν τα αυτοκίνητα στο χωριό. Και μας έπαιρνε την νύχτα συνήθως μέσα σε κάτι σχοινιές που μέναμε για να δούμε αν έρχονταν πλοία κ.λπ. Αυτό θυμάμαι έντονα, αλλά μετά όταν ξεκίνησε η εισβολή, δεν είχαμε εμείς αεροπορική επίθεση ή οτιδήποτε στο χωριό, περνούσε κανένα αεροπλάνο. Και ζητούσαν από το ραδιόφωνο εθελοντές για να πάνε στον πόλεμο. Εγώ επειδή ήμουν και γεννημένος μέσα σε ένα κρησφύγετο της ΕΟΚΑ, θεωρούσα ότι θα φορέσω τα στρατιωτικά μου και θα πάω στον πόλεμο, έτσι φανταζόμουν. Έβαλα τα στρατιωτικά που είχαμε σπίτι και ξεκίνησα για να πάω στο καφενείο για να πάω στον πόλεμο. Και φώναζε θυμάμαι η μητέρα μου «Που πας γιε μου; Για όνομα του Θεού, έλα πίσω!». Εγώ ανένδοτος, δεν την έλαβα υπ' όψη. Πήγα στο καφενείο, και πράγματι είχε ένα δάσκαλο, εκεί ο οποίος, ζητούσε να γράψει εθελοντές, για να τους στείλουν στα πολυβολεία του Μερσηνικκιού. Είναι μια περιοχή, η οποία δεσπάζει από πάνω στα βουνά και ήταν συγκεκριμένος τόπος, ο οποίος, θα διέρχονταν τα αεροπλάνα τους Τούρκους. Φοβούνταν κάποιοι για να δηλώσουν και ξεκίνησα. Δήλωσα πρώτος εγώ και γιατί δήλωσα πρώτος εγώ κάποιοι άλλοι 18 άτομα όπως γραφτήκαμε για να πάμε με λεωφορείο στο Μερσηνίκι. Πράγματι, μπήκαμε στο λεωφορείο και πήγαμε στο Μερσηνίκι και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

κατεβήκαμε βράδυ να μας δείξουν κάποιοι στρατιώτες που ήταν εκεί, να μας δείξουν κάποιον οπλισμό, πως λειτουργεί το μαρτίνι, πως λειτουργεί αυτό και ζήτησε ο ανθυπολοχαγός από εκεί να πάμε να επανδρώσουμε τα πολυβολεία, τα οποία, βρίσκονταν πάνω στις μύτες των λόφων του βουνού. Εγώ θεωρώντας ότι το πολυβολείο είναι ασφάλεια για μένα, έτσι πίστευα, ενώ ήταν λάθος, δήλωσα να μπω στο πολυβολείο. Και ξεκινήσαμε όλο το βράδυ να μεταφέρουμε τις σφαίρες πάνω στη μύτη του βουνού και να επανδρώσουμε το πολυβολείο για να είναι εντάξει. Ο υπεύθυνος του πολυβολείου ήταν ένας από την Αθίενου θυμάμαι ακόμα το όνομά του μέχρι σήμερα, λεγόταν Πετρασίτης και ήταν υπεύθυνος για να μεταφέρει το πολυβόλο πάνω. Εμείς ήμασταν υπεύθυνοι για να μεταφέρουμε όλα εκείνα τα κιβώτια πάνω στο βουνό. Τελικά τα πήραμε, κουρασμένοι εμείς, εγώ ξάπλωσα μέσα στο πολυβολείο και ξύπνησα το πρωί με έναν ήχο, βουητό, νομιζόμενος ότι έβγαιναν φορτηγά από τους δρόμους. Και του λέω: Ρε μα βγαίνουν φορτηγά;

- «Όχι, μου λέει, πέσε μέσα, πέσε μέσα, πέσε κάτω γιατί είναι αεροπλάνα».

Δεν το είπα ξανά αυτό το πράγμα, το λέω, σήμερα. Δεν ξέρω γιατί, πράγματι ο άνθρωπος, ο στρατιώτης όπλισε το πολυβόλο όπως ήταν πάνω και βγαίνει μπροστά μας ένα τεράστιο αεροπλάνο μεταγωγικό και ξεκίνησε να στρέφει το όπλο πάνω. Το πολυβόλο πάνω του και του έριξε μόνο μια σφαίρα. Βγαίνει δεύτερο αεροπλάνο, μπροστά μας, ρίχνει πάλι μια σφαίρα, τρίτο αεροπλάνο, πάλι μια σφαίρα. Εγώ ήμουν κάτω από την κάννη του πολυβόλου και πονούσα και τα αυτιά μου, τέλοσπάντων, πέρασαν δεν θυμάμαι πόσα αεροπλάνα, τους έριχνε από μια σφαίρα. Φώναξε από κάτω «Φύγετε, αυτό και αυτό πάμε στα βουνά». Πήραμε το πολυβόλο μέσα στα βουνά, εγώ δεν γνώριζα από πολυβόλα, ανοίγει το πολυβόλο λέει: «Είναι χαλασμένο, είναι κομμένο ένα φτερό του αεροπλανακιού». Ήταν ένα πολυβόλο, 12.7 κρίνοφ, τέλοσπάντων. Πράγματι ήταν κομμένο το ένα φτερό του αεροπλανακιού και δεν επέστρεφε το κλείστρο πίσω για να οπλίσει. Του λέω: Καλά γιατί δεν το έλεγξες από κάτω πριν το βγάλουμε πάνω; και μου λέει: «Αφού ήταν μέσα στα γράσα και το καθάρισα», του λέω: Έχει και άλλο πολυβόλο κάτω;, «Έχει και άλλο πολυβόλο κάτω». Κατεβήκαμε το βράδυ κάτω, μέσα στην αποθήκη για να πάρουμε το άλλο πολυβόλο. Κατεβαίνω κάτω, ανοίγει το κλείστρο ήταν και αυτό κομμένο το αεροπλανάκι του. Τώρα ήταν κομμένο από σύμπτωση; Ήταν κομμένο από άσκηση; Ήταν κομμένο και δεν το έλεγξε; Το έκοψε κάποιος; Γι' αυτό το πράγμα εγώ δεν είμαι βέβαιος, γιατί. Αλλά από την άλλη, γιατί δεν το ελέγξαμε πρώτα και μετά να το πάρουμε πάνω; Τέλοσπάντων,

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

αυτό το πράγμα, πιστεύω ότι θα άλλαζε πολύ τη ροή του πολέμου. Διότι από την στιγμή που πέρασαν όλα τα μεταγωγικά αεροπλάνα από μπροστά μας που έριξαν τους αλεξιπτωτιστές, εμείς θα τους κάναμε κάποια ζημιά. Δεν είπα ότι μπορούσαμε αλλά ήταν μπροστά μας τέλεια δεν μιλάμε για αεροπλάνο, τέλοσπάντων. Αυτό είναι μια κατάθεση δική μου η οποία διερωτώμαι ακόμα μέχρι σήμερα για ποιο λόγο 2 πολυβόλα 12.7 ήταν κομμένα και τα δυο στο ίδιο [σημείο]. Μετά μας έφεραν, κάποιος μετά όταν ζητήσαμε, βρήκαν ένα μικρό πράγμα αεροπλανάκι και μας το έφεραν και ξεκίνησε πλέον μια πορεία από εκεί. Είπαν έσπασε η γραμμή του Κιάδος [Τζιάος], και να φύγουμε γιατί πλέον έρχεται ο στρατός, ο τούρκικος, μας έφεραν πολλούς στρατιώτες, τέλοσπάντων, αυτή ήταν η περιπέτειά μου που πήγα εθελοντής στον πόλεμο. Μια περιπέτεια η οποία δεν πολεμήσαμε ουσιαστικά, αυτό κάναμε άδικα των αδίκων.

- ΙΑ: Και δεν λάβατε μέρος σε καμία μάχη κύριε Αδάμο έτσι;

-ΑΑ: Όχι, διέταξαν να καταλάβουμε ένα χωριό την Άρτεμι, που ουσιαστικά είχε τρία χωριά γύρω από εμάς, τούρκικα. Ήταν το Πλατάνι, Η Άρτεμις και η Μελούντα και σκόπευε ο στρατός να καταλάβει την Άρτεμι, εμείς δηλαδή. Που άλλοι ήταν απλοί στρατιώτες και άλλοι, πράγμα αδύνατον δηλαδή, δεν τα καταφέραμε. Και επέστρεψαν πίσω με τραυματίες. Μετά από αυτό επιστρέψαμε στο χωριό, αλλά μόλις φτάσαμε στο χωριό, μετά από αυτή την περιπέτεια, επιστρέψαμε όλοι στο χωριό αλλά μόλις πήγαμε στο χωριό έγινε ένα πανδαιμόνιο. Κάποιος έφυγε που γνώριζε τα πράγματα και ξεκίνησε όλο το χωριό να βγαίνει πάνω στα τρακτέρ για να φύγει από το χωριό. Αλλά με την πρόθεση όχι για να πάνε στην Ορμίδεια όπως και πήγαν, αλλά με την πρόθεση να πάνε κάπου κοντά. Δεν ξέρω γιατί, πως το σκέφτηκαν, αλλά να πάνε κάπου κοντά σε έναν άλλο χωριό με την πρόθεση να μην έρχονται οι Τούρκοι. Εμείς είχαμε τρακτέρ, ξεκίνησε, βγήκε ο αδερφός μου οδηγούσε το τρακτέρ και βγήκαν αρκετοί πάνω στο τρακτέρ για να φύγει, όπως πήγαμε στο κέντρο του χωριού έφευγαν όλοι. Δεν ήταν οργανωμένη η φυγή τους, ήταν απλώς ο ένας έλεγε του άλλου, ο ένας του άλλου και όλοι έφευγαν. Εγώ κατά λάθος, όταν βγήκαμε στο κέντρο του χωριού, είχαμε το όπλο το οποίο παραδώσαμε το όπλο κυνηγετικό προηγουμένως για το στρατό και σαν ήμουν πάνω στο τρακτέρ που ήταν και όλοι πάνω και η γιαγιά μου και ο παππούς μου και η μητέρα μου και ο πατέρας μου. Είπα του πατέρα μου να κατέβω να πιάσω το όπλο. Διότι ήταν το όπλο που ήταν στημένα μέσα σε ένα δωμάτιο, και του λέω να πάρω το όπλο. Δεν μου είπε τίποτα και την ώρα που κατέβηκα για να πάρω το όπλο, έπιασα το όπλο πάνω στη θέση μου βγήκε η γιαγιά μου και δεν χωρούσε κάποιον άλλο πάνω στο

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

τρακτέρ. [Του είπα:] πηγαίνετε και θα έρθω. Επειδή όταν έπιασα το όπλο και εγώ νόμιζα πως πήρα κάτι σημαντικό ε... ήμουν και μικρός, νόμιζα ότι πήρα κάτι. [Του είπα]: Όχι, όχι πηγαίνετε και θα έρθω. Είδα και άλλους φίλους μου στην πλατεία θεώρησα ότι ήμασταν ομάδα. Πόσο επιπόλαια σκεφτόμασταν, δεν είχαμε γνώση τι είναι πόλεμος, νομίζαμε είναι παιχνίδι. Και έμεινα, έμεινε ακόμη ένας, ακόμα ένας, με την πρόθεση να πάμε το πρωί. Όπως θυμάμαι τώρα, τώρα που έρχεται στο μυαλό μου.

-ΙΑ: Θυμάστε καθόλου ημερομηνίες;

-ΑΑ: Ημερομηνία αυτή ήταν, οι χωριανοί μας, όλοι μας έφυγαν 14 Αυγούστου. Εμείς μείναμε διότι ήταν η γιορτή την επόμενη ημέρα, 15 του Αυγούστου. Θυμάμαι πολύ καλά, αλλά 15 του Αυγούστου όταν εμείς ξεκινήσαμε, όταν έφυγε όλο το χωριό, μείναμε κάποιοι, 10 – 20 άτομα, νομίζω περισσότεροι νεαροί με το θέμα να οργανωθήκαμε το βράδυ για να δούμε ποιοι ηλικιωμένοι είχαν μείνει στο χωριό. Έτσι ήταν, οργανωθήκαμε και ξεκινήσαμε και κοιτάζαμε ποιος έμεινε, ποιος δεν έφυγε, και με την πρόθεση το πρωί να πάρουμε κάποια τρακτέρ που έμειναν να βγούμε το βουνό και να περάσουμε από την Καντάρα κάτω. Έτσι και έγινε δηλαδή, πήραμε τρακτέρ το πρωί αλλά την ώρα που βγήκαμε στην Καντάρα ήταν τα άρματα όλα τους Τούρκους από κάτω, Απόστολο Βαρνάβα, πράγμα που ήταν αδύνατο να μπορέσουμε να προχωρήσουμε. Φοβηθήκαμε από τη μια ότι ένα τρακτέρ αργό θα ήταν επικίνδυνο να περάσει και έτσι και έγινε, επιστρέψαμε πίσω.

-ΙΑ: Θυμάστε κάτι άλλο που θέλετε να μείνει για τις πρώτες ημέρες της πρώτης φάσης της εισβολής, 20 Ιουλίου, για την Ακανθού ή για την δεύτερη φάση μέσα στον Αύγουστο;

- ΑΑ: Κοίταξε, την πρώτη φάση, η Ακανθού δεν είχε τίποτα να νομίζεις ότι υπάρχει πόλεμος. Ούτε αεροπλάνα πέρασαν από πάνω, ένα – δυο αεροπλάνα, δεν είχαμε πληγεί οι Ακανθιώτες από την πρώτη εισβολή. Δεν ένιωσαν τον πόλεμο, κάποιοι στρατιώτες που πήγαν στον πόλεμο, χωριανοί μας, μας έλεγαν τα γεγονότα που συμβαίνουν και τα μετέφερναν στο χωριό ή στην πλατεία ή στους καφενέδες. Δεν ήταν χωριό όπως την Κερύνεια, δίπλα από την Κερύνεια η Λάπηθος που πέρασε αυτά τα πράγματα. Εμείς δεν περάσαμε, δεν καταλάβαμε ότι είχε πόλεμο.

- ΙΑ: Ούτε στη δεύτερη φάση;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΑΑ: Ο πόλεμος στη δεύτερη φάση, που πήγαμε κάποιои στο Μερσηνίκκι ή που επιστρέψαμε πίσω και μπήκαμε στο χωριό και μετά τις 14 έφυγαν οι Ακανθιώτες. Στις 15 εμείς πήγαμε να περάσουμε και εκείνη την ώρα είδαμε τον πόλεμο πραγματικά με τα μάτια μας. Δηλαδή που γινόταν κάτω στη Γύψου, Απόστολο Βαρνάβα κ.λ.π.

- ΙΑ: Τί είδατε εκείνες τις ημέρες, κύριε Αδάμο;

- ΑΑ: Τις 15 του μήνα είδαμε αυτό το γεγονός, δηλαδή ότι ο πόλεμος πλέον μας έκλεισε ο Τούρκος και δεν μπορούσαμε να προχωρήσουμε. Το άλλο το σημαντικό όταν εγώ, ήρθε αρκετός στρατός που ερχόταν από τον Παχύαμμο από εκεί, έρχονταν στο χωριό μας και έμεναν στο χωριό μας. Ταυτόχρονα έρχονταν και αρκετοί ηλικιωμένοι που έφευγαν από τον Άγιο Αμβρόσιο έρχονταν στο χωριό μας. Ένα πράγμα που κατάλαβα μετά, ο ξάδερφος μου μαζί με, ο Κύπρος ο Μαγνήτης με τον Νίκο, έπιασαν ένα τρακτέρ να πάρουν δυο ηλικιωμένους πίσω στον Άγιο Αμβρόσιο. Αν και διαφωνούσα εγώ βγήκαν πάνω να τους πάρουν, τους πήραν και δεν επέστρεψαν. Αυτό ήταν, ξεκινήσαμε να έχουμε έγνοια ότι κάτι κακό γίνεται. Και στείλαμε κάποιο Τουρκοκύπριο, ερχόταν συχνά στο χωριό μας ήταν βοσκός, να πάει να τους βρει, δεν επέστρεψε ούτε αυτός. Όποιος έμπαινε στην Αγία Μαρίνα, δεν επέστρεφε πίσω. Μετά από εκεί, εμείς φοβηθήκαμε, πρέπει να συγκεντρωθούμε να κάνουμε ... Ο στρατός βγήκε πάνω και έμεινε στους πρόποδες του. Όταν επιστρέψαμε πίσω, ξεκινήσαμε να πιάνουμε πως θα ζήσουν οι ηλικιωμένοι, ο στρατός που ήρθε και παίρναμε κοτόπουλα από τον Μιντίκκη και τέλοσπάντων τα ψήναμε και τρώγαμε. Αυτό το πράγμα ζήσαμε μέχρι την ημέρα που μπήκε, πήγαν κάποιοι να φέρουν κοτόπουλα και τους έπιασε ο στρατός κάτω στην παραλία. Όταν τους έπιασε ο στρατός πλέον καταλάβαμε ότι το πράγμα είναι δύσκολο πρέπει να βγούμε στα βουνά. Ξεκινήσαμε και μείναμε το βράδυ πάνω, όταν χάθηκαν κάποιοι κάτω στην παραλία από τους Τούρκους, οι οποίοι συλλήφθηκαν και κάποιοι τους ξέφυγαν φύγαμε και μέναμε πάνω σε ένα, στο βουνό για να βλέπουμε τους Τούρκους αν, πως θα μπουν στο χωριό. Πράγματι ήρθαν το πρωί με άρματα μάχης με στρατό αρκετό και φώναζαν από τα μεγάφωνα στρατός πολύς παραδοθείτε. Και ξεκινήσαμε και εμείς ήταν 20 – 22 Αυγούστου και αντί να επιστρέψουμε στο χωριό πήγαμε στα βουνά.

- ΙΑ: Εκείνοι που συλλήφθηκαν από τη φάρμα του Μιντίκκη κάτω στην παραλία εντοπίστηκαν αργότερα ή κάποιοι εξ αυτών είναι αγνοούμενοι;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΑΑ: Ένας από αυτούς πήγε μαζί με τους άλλους να τρέξει για να τους ξεφύγουν, ο Σάββας, ο φίλος μου ο Παπαγεωργίου ήδη έτρεξε και τους ξέφυγε και πίσω του ένας άλλος χωριανός μας ο Λιάτσος που δεν είπαμε την ιστορία του, πως βρέθηκε προηγουμένως, δεν χρειάζεται, πήγε να τρέξει πίσω του μέσα στα... Τα κριθάρια ήταν έτσι ψηλά, ήταν ένας τόπος ίσιος και έτρεξε και αυτός πίσω του και όπως μας είπαν οι άλλοι που τους έπιασαν αιχμάλωτους, τον πυροβόλησαν οι Τούρκοι, είχε και 3 – 4 σφαίρες πάνω του, έκανε εμετό και έφτυνε αίμα από το στόμα. Όταν τον έβαλαν μαζί τους, αυτόν τον Λιασή, τους έπιασαν και τους οδήγησαν μετά με έναν αυτοκίνητο στην Κερύνεια. Και από ότι είπαν ήταν ζωντανός ακόμα μαζί τους αυτούς και τον κρατούσαν μέσα στα πόδια τους τον Λιασή και τον παρέδωσαν στους Τούρκους στην Κερύνεια. Και αυτός ο άνθρωπος εξαφανίστηκε, θεωρείται αγνοούμενος. Αν και ήταν ζωντανός αλλά ήταν βαριά πληγωμένος. Εμείς φύγαμε, βγήκαμε πάνω στα βουνά και εξαφανιστήκαμε μπήκαμε μέσα στα δάση. Αν και οι Τούρκοι μπήκαν στο χωριό ήταν αρκετοί και κατέλαβαν όλο το χωριό και παραδόθηκε και ο στρατός ο κυπριακός που ήταν στους πρόποδες του. Τους ξεφύγαμε μόνο 7 άτομα.

- ΙΑ: Θυμάστε τα ονόματα;

- ΑΑ: Ναι, τα θυμάμαι. Οι 3 οι φίλοι μου, ο Σωτήρης Αντωνουθκιού, ο Σάββας ο Παπαγεωργίου, και 4 άλλοι που χωριστήκαμε σε 2 ομάδες μετά γιατί δεν μπορούσαμε να ζήσουμε, ήταν ο Σίμος ο ένας Σίμος, ο Κτωρής, 4 άτομα, ο Πελεκάνος από ότι θυμάμαι, πέρασαν 50 χρόνια που να θυμάμαι.

- ΙΑ: Περιπλανηθήκατε στα κατεχόμενα πριν συλληφθείτε; Περιγράψτε μας λίγο τις περιοχές, τις συνθήκες πριν την σύλληψή σας από τους Τούρκους, τη χρονική διάρκεια;

- ΑΑ: Κοίταξε περιπλανηθήκαμε πάρα πολύ στα βουνά αλλά ήταν δύσκολη η διαβίωσή μας. Πήραμε μαζί μας κάποια φαγητά, εγώ που ήμουν και πιο μικρός ζητούσα να κάνουμε περιορισμό των φαγητών. Δηλαδή να μην τρώμε ούτε χαλούμι, να τρώμε λίγη ποσότητα για να μπορέσουμε να επιβιώσουμε περισσότερες ημέρες. Σε τέτοιες συνθήκες υπάρχει ασυνεννοησία και σύγκρουση. Και αυτό το πράγμα όταν ζούσαμε μέσα στα βουνά, μας δημιούργησε μια αντιπαράθεση μεταξύ μας, άλλοι ήθελαν να παραδοθούν, άλλοι δεν ήθελαν να παραδοθούν. Πρέπει να υπάρχει κάποιος που να μπορεί να συντονίζει αυτό το πράγμα. Αν δεν υπάρχει αυτό, κάποιος πιο δυνατός, κάποιος αξιωματικός, γι' αυτό υπάρχουν οι αξιωματικοί. Μας έφερε σε

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

δύσκολη θέση, εμείς οι 3 να χωρίσουμε μαζί τους, οι 3 οι φίλοι, οι στενοί φίλοι που ήμασταν. Και αποφασίσαμε εμείς οι 3 να μην τους πούμε που θα πηγαίναμε διότι από την στιγμή που θα παραδοθούν σημαίνει θα μας προδώσουν. Προτιμήσαμε να τους πούμε ψέματα ότι θα πάμε στο βουνό, ενώ πήγαμε στη θάλασσα. Και οι περισσότεροι που ήθελαν να πάμε στη θάλασσα, θεωρούσα ότι υπάρχει και η παραλία, υπάρχουν και τα φαγώσιμα, υπάρχουν και τα καρπούζια, υπάρχουν κάποια πράγματα που μπορούμε να φάμε. Ενώ πάνω στο βουνό δεν μπορείς να φας τίποτα. Και αυτό που επιβίωσαμε με χαρούπια περάσαμε. Τέλος πάντων, πήγαμε και μέναμε σε ένα τόπο που κατά σύμπτωση ένας από τους εγκλωβισμένους στο χωριό, τον άφηναν οι Τούρκοι και πήγαινε με το γαϊδούρι στο χωράφι του. Αλλά με την προϋπόθεση να βάζει πάνω στο γαϊδούρι μια σημαία άσπρη. Ένα πρωί που σηκωθήκαμε από τα βράχια, μέναμε μέσα στα βράχια, ήρθε αυτός μέσα στο περιβόλι και πράγματι συνεννοηθήκαμε και μας έφερνε φαγητό από τη γιαγιά μου που ήταν εγκλωβισμένη στο χωριό. Αυτό μας είχε ευνοήσει αλλά στην τέταρτη ημέρα, δεν θυμάμαι, μας είπε ότι δεν [θα] μας φέρει ξανά διότι τον απείλησαν οι Τούρκοι ότι: «Όποιος βοηθά και δεν θα παραδοθεί», διότι ήξεραν ότι τους ξεφύγαμε «Ότι θα μας ανατινάξουν τα σπίτια και θα μας σκοτώσουν αν δεν παραδοθούμε». Ήταν ένα από τα... γι' αυτό που βλέπω κάποιες φωτογραφίες κάποιοι που είχαν παραδοθεί Ελληνοκύπριοι στους Τούρκους, αυτά που βάζουν τελευταία, καταλαβαίνω την απόγνωση που ένιωθαν όταν εμάς μας ζήτησαν... Εμάς μας ζήτησε ο Ελληνοκύπριος να παραδοθούμε στους Τούρκους και δεν θα μας έφερνε ξανά φαγητό. Η σύγχυση που έχεις στο μυαλό σου την ώρα που σου λένε να παραδοθείς... Η απόφαση που πρέπει να πάρεις αν θα την πάρεις σωστά για τον θάνατό σου, πάντα παίρνεις την απόφαση να μην παραδοθείς. Και ζητούσαν οι 2 οι φίλοι μου από εμένα «Τι θα κάνουμε;» η πραγματικότητα είναι, είπα όχι δεν θα παραδοθούμε. Φοβόμουν να παραδοθούμε διότι είχα την γνώμη ότι αφού παραδοθούμε θα μας εκτελούσαν, έτσι πίστευα, μπορεί και να είχα και δίκαιο. Στο τέλος, αφού είπα εγώ δεν θα παραδοθούμε, είπα του γέρου που ερχόταν στο χωράφι ότι δεν θα παραδοθούμε, και του είπα: Θα φύγουμε να πάμε πάνω στα βουνά, αφού δεν θα μας φέρνεις φαγητό. Μας έφερνε ένα φαγητό μέσα σε δοχείο δηλαδή, του το έδινε η γιαγιά μου είχαμε συνεννοηθεί. Τέλος πάντων, το μόνο που ζητώ λέω του: είναι να μας βοηθήσεις να μπούμε στο χωριό. Δηλαδή, μπορείς να είσαι σε ένα τόπο, να μας φωνάξεις ότι δεν έχει Τούρκους εκεί. Πράγματι, έτσι και έγινε, μια νύχτα ξεκινήσαμε από τη θάλασσα να πάμε

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

στο χωριό, μέσα στα βουνά, πήγαμε. Πράγματι ήταν στην κανονική του ώρα και μας φώναζε να μπούμε.

- ΙΑ: Το όνομά του;

- ΑΑ: Φώτης, μας φώναζε να μπούμε στο χωριό, να μπορέσουμε να περάσουμε ότι δεν έχει Τούρκους εκείνη την ώρα. Πέρασαμε, πράγματι πήγαμε στη γιαγιά μου τη Μαρία του Λαμπρή, η οποία μας προστάτευσε, μας έκανε φαγητό. Διότι ήταν κοντά στο, το σπίτι της ήταν στα σύνορα του χωριού, και μας ευνοούσε διότι περνούσαμε τις πορτοκαλιές και μπαίναμε στο σπίτι της και δεν μας έβλεπε κανένας. Και η ίδια μας προστάτευε με τη λογική ότι αν μας δει κάποιος εγκλωβισμένος, υπάρχει και η πρόθεση να σας προδώσει για να έχει εύνοια από τους Τούρκους. Έτσι είμαστε, και προσπαθούσε να κρύψει αυτό το γεγονός όταν μπήκαμε σπίτι της και μας έφτιαξε φαγητό το βράδυ. Πράγματι της το κρύψαμε και εμείς, ότι πηγαίναμε στα βουνά και επιστρέφαμε και παίρναμε φαγητό από τη γιαγιά μου τη Μαρία του Λαμπρή, η οποία στεκόταν, μας προστάτευε, μας φρόντιζε και ο λόγος περισσότερο ήταν από αυτούς τους ανθρώπους που είχε κρησφύγετο σπίτι της, τον καιρό της ΕΟΚΑ και η γιαγιά μου, η Μαρία του Λαμπρή, και γι' αυτό το λόγο στεκόταν με αυτό τον τρόπο να μας βοηθά. Ενώ οι άλλοι αποφεύγαν να...[μας βοηθούν] Τέλος πάντων, πηγαίναμε στο βουνό, επιστρέφαμε και της είπαμε μια μέρα ότι θα πάμε στο βουνό, ψέματα, της είπαμε ψέματα και αντί να πάμε στο βουνό, πήγαμε και κάναμε μέσα σε ένα στάβλο σακούλες με το άχυρο, βάλαμε τραπεζαρία από κάτω και στοιβάξαμε όλες τις σακούλες από πάνω και μπαίναμε κάτω από την τραπεζαρία. Μέσα στο χωριό, μαζί με τους εγκλωβισμένους και τους Τούρκους. Αυτό το πράγμα το κρατήσαμε μυστικό από όλους εκτός από τη γιαγιά μου, η οποία γιαγιά μου ήρθε και έφερνε το φαγητό πάνω στην πόρτα έξω, δεν έμπαινε μέσα. Και βγαίναμε εμείς κρυφά κάποτε το βράδυ, για να παίρνουμε φαγητό. Μια νύχτα, την ώρα που θα πηγαίναμε να πάρουμε το φαγητό.

- ΙΑ: Εσείς και ποιοι άλλοι 2 ήσασταν;

- ΑΑ: Εγώ, ο Σωτήρης του Αντωνουθκιού και ο Σάββας ο Παπαγεωργίου. Οι άλλοι δεν γνωρίζω τι απέγιναν. Ούτε είχαμε καμία επαφή με τους άλλους που χωρίσαμε από πάνω. Την ώρα που βγήκαμε να πάρουμε το φαγητό, δεν είχε φαγητό. Εντωμεταξύ γνωρίζαμε περίπου που ήταν οι εγκλωβισμένοι που έμειναν μέσα στο χωριό. Βγαίνουμε να κοιτάξουμε να βρούμε τους άλλους, τη Μαρία, την γιαγιά μου, δεν υπάρχει κανένας. Η σκέψη μας στην αρχή, θεωρήσαμε ότι τους

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

σκότωσαν. Δεν είχαμε τίποτα για να ενημερωθούμε που είναι. Και είπα: Ρε πρέπει να τους σκότωσαν, για να μη μας φέρει η γιαγιά μου, το φαγητό, τέλοσπάντων, ξεκινήσαμε να μπαίνουμε, να βγαίνουμε μόνοι μας πλέον για να ψάχνουμε φαγητό. Και μετά, μια νύχτα μπορώ να σου πω ήταν γύρω στις 20 του Σεπτέμβρη, μπορεί και πιο μετά, θεωρήσαμε ότι το πιο [λογικό ήταν ότι τους σκότωσα] μπαίναμε μέσα στα σπίτια και ήταν όλα ερειπωμένα, οι κότες, τα γαϊδούρια, ήταν ανοιχτά τα σπίτια, ήταν λερωμένα, δεν έβρισκες τίποτα. Αλλά εκείνο που ψάχναμε εμείς, βρίσκαμε, θέλαμε να βρούμε γάλα παστεριωμένο. Αυτό μας κρατούσε περισσότερο, την ώρα που ψάχναμε για να βρούμε από πολλές περιπέτειες που περάσαμε, βρίσκαμε Τούρκους από εδώ, εμένα με πυροβόλησαν και δεν με έβρισκαν, περάσαμε αυτές τις δυσκολίες, αλλά δεν μας έπιασαν μέχρι εκείνη την ημέρα. Βγήκαμε μια νύχτα, με την πρόθεση να πάρουμε αυτό το γάλα και ακούμε αμανέ, ελληνικό. Αφού δεν είχε άλλο Ελληνοκύπριο μέσα στο χωριό εκτός από εμάς τους 3 και τους Τούρκους. Έβγαινε από κάποιο σπίτι, ο οποίος ήταν ένας άντρας ηλικιωμένος, δεν ήταν ηλικιωμένος, μοναχικός, τον οποίο εμείς τον λέγαμε Γιαχούτι, Λούκας είναι το όνομά του αλλά είχε ένα παρατσούκλι Γιαχούτι, ήταν απομονωμένος άνθρωπος αυτός. Και τους λέω: Μάλλον έμεινε αυτός και δεν τον σκότωσαν, πάμε από εκεί να δούμε, πήγαμε από γύρω, έμενε σε κάτι βοηθητικά αυτός με μια περιφραξη γύρω, μα μόλις μας βλέπει ο άνθρωπος συγχύστηκε και άρχισε να τρέμει, δεν το περίμενε να μας δει. Εγώ ξέχασα το όνομά του και από την δική μου σύγχυση, τέλοσπάντων, εγώ προσπαθούσα να ανοίξω για να μπω μέσα και αυτός έτρεμε συνέχεια, διότι νόμιζε ότι είμαστε Τούρκοι. Ήταν γυμνός από πάνω με μια βράκα. Μπήκα μέσα, του είπα: Ποιος είμαι, και ηρέμησε, του λέω: Καλά, τι κάνεις εδώ; μου λέει: Γελώ τους Τούρκους, του λέω: Που τους γελάς θείε; μου λέει «Τη νύχτα παίρνω το γαϊδούρι και πάω πάνω στα βουνά και επιστρέφω, όλη μέρα μένω πάνω στα βουνά, επιστρέφω το βράδυ και παίρνω νερό από την στάζουσα», είχαμε ένα τόπο που είχε νερό. Του λέω: φαγητό έχεις; - «Έχω χαλούμια, ελιές και έτσι. Με αυτά επιβιώνουμε και εμείς δεν είχαμε άλλο. Του λέω: θα προσπαθήσουμε να κάνουμε ψωμί να σου φέρουμε, έτσι προγραμματίζαμε δηλαδή. Και του είπα: αυτό και αυτό, θα περάσω μετά από 2 – 3 ημέρες να δω αν βρούμε ψωμί να σου φέρω. Τέλοσπάντων, πήγαμε μετά από 2 – 3 ημέρες, ήταν όλα ανοιχτά, ενώ τα έκλεινε, ήταν από εκείνες τις πόρτες που αυτό, ήταν ανοιχτό, δεν ήταν μεγάλο το σπίτι. Βλέπω τις πόρτες ανοιχτές, προσπάθησα ήταν σκοτεινά να μπω μέσα για να δω, στο τέλος μου φώναζαν οι άλλοι: «Μην μπεις μήπως είναι μέσα οι Τούρκοι». Από εκείνη την ημέρα δεν το είδα ξανά. Μάθαμε μετά από

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

χρόνια ότι τον σκότωσαν οι Τούρκοι. Ότι αυτός πήγε να τους ξεφύγει και έτρεξε. Στο τέλος έμαθα ότι τον έθαψαν δίπλα από το..., τον πυροβόλησαν μέσα στο σπίτι και τον έθαψαν δίπλα. Τον έκοψαν μέσα στο σπίτι, αυτός, για να τραγουδά το βράδυ πρέπει να τον άκουσε κάποιος και δεν τον ένοιαζε να τραγουδά, διότι εγώ τον άκουσα όταν τραγουδούσε αμανέ, σημαίνει ότι κάποιος τον άκουσε και τον πυροβόλησαν. Και τελικά μάθαμε ότι τον πυροβόλησαν και τον έθαψαν δίπλα από το.... Για να προχωρήσουμε με την ιστορία, εμείς ψάχναμε να βρούμε τόπο να κρυφτούμε για να μπορούμε να επιβιώσουμε περισσότερο. Και κάναμε ένα κρησφύγετο σε ένα [έμεινε ένας άνθρωπος εγκλωβισμένος, τον σκότωσαν] σπίτι της Τταλλούς του Κατσούρη, το οποίο το επέλεξα εγώ, να πάρουμε όλες τις σακούλες των χαρουπιών, που ήταν η εποχή να πάρουν τα χαρούπια, και το άχυρο που ήταν στοιβαγμένο μέσα στο δωμάτιο να γεμίσουμε τις σακούλες να κλείσουμε την μπροστινή και να μπαίνουμε από τις πέτρες και να μπαίνουμε μέσα σε ένα κρησφύγετο και έχουμε και διέξοδο την τρύπα από πάνω. Έτσι κάναμε ένα κρησφύγετο για να επιβιώσουμε. Και ήταν πετυχημένο γιατί δεν μπορούσαν να μας βρουν. Ο τρόπος που το κάναμε και μπαίναμε από τα αυλάκια και μπαίναμε μέσα σε αυτό το κλειστό, πετύχαμε να επιβιώσουμε μέρες. Αλλά το πρόβλημα δεν ήταν εκείνο, το πρόβλημα ήταν ότι ξεκίνησε μεταξύ μας μια αντιπαράθεση. Πως θα πεθάνουμε, πως θα σκοτωθούμε, πως θα επιβιώσουμε, πως θα κάνουμε, δεν τους ενδιέφερε τους άλλους δυο η επιβίωση, ούτε να πάνε να φέρουν, δεν είχε νερό, έπρεπε να πας να βρεις νερό να φέρεις για να μπορείς να πίνεις. Τρώγαμε συνέχεια πατάτες, μέσα στο κρησφύγετο, πατάτες τηγανιτές, το οποίο ήταν εύκολο γιατί υπήρχαν πολλές πατάτες, υπήρχε λάδι, υπήρχε και με αυτό τον τρόπο μπορέσαμε μόνο με τις πατάτες να μπορούμε να ζούμε, κάθε μέρα τρώγαμε πατάτες. Όμως η συνέχεια του να μην σε, να φτάσεις σε ένα σημείο, ο ένας να λέει: «Αν μας σκοτώσουν, μας σκότωσαν», διότι συνέβη πολλές φορές να μας κόψουν οι Τούρκοι και να τους ξεφύγουμε. Αυτό το πράγμα συνεχιζόταν συνέχεια, κάποια στιγμή θα μας έβρισκαν δεν υπήρχε περίπτωση. Διότι, δεν μπορείς να μείνεις απομονωμένος συνέχεια. Και ξεκίνησε μεταξύ μας μια λεκτική αντιπαράθεση, η οποία, εξελίχτηκε σε τσακωμό. Ο τσακωμός αυτός μπορούσε να γίνει για τον λόγο να σωθούμε. Διότι δοκιμάσαμε ένα πράγμα που, δοκιμάσαμε να πάμε να πάρουμε την εικόνα του Χρυσοσώτηρα της Ακανθούς, η οποία, ήταν μέσα αλλά εμείς ακούγαμε χτυπήματα στις πόρτες τις εκκλησίας, την νύχτα, και κάναμε μια επιχείρηση να πάμε και γλιτώσαμε να πάμε να την πάρουμε. Δηλαδή, να μπούμε από το παράθυρο, να κάνουμε ιστορίες, πράγμα που αποτύχαμε και θα μας έπιαναν οι Τούρκοι πάλι.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

Κάναμε τέτοιες ενέργειες οι οποίες μας έφερναν σε κίνδυνο να μας πιάσουν. Διότι αν μας έπιαναν θα μας σκότωναν δεν υπήρχε περίπτωση διότι είδαμε πάρα πολλά πράγματα που έκαναν. Και η αντιπαράθεση αυτή που είχα με τον Σάββα, την περίπτωση που είπα εγώ ότι θα γλιτώσουμε και μου είπε: «Τρέφεις ψευδαισθήσεις ότι θα γλιτώσουμε», διότι ο λόγος ήταν ότι βρήκαμε ράδιο και ακούγαμε τους αιχμάλωτους που έβγαιναν. Δηλαδή βρήκαμε ράδιο και οι αιχμάλωτοι όταν έβγαιναν στην Ξενοδοχειακή Σχολή, έλεγαν το όνομά τους, και κάποιους από αυτούς που θεωρούσαμε σκοτωμένους, δικούς μας όπως τον ξάδερφο μου τον Μαγνήτη και τον Νίκο τον μακαρίτη του Αντωνουθκιού. Εκείνοι που έφυγαν με το τρακτέρ και πήραν τους ηλικιωμένους στον Άγιο Αμβρόσιο, εμείς θεωρούσαμε ότι ήταν σκοτωμένοι. Τους ακούσαμε από το ράδιο ότι είναι ελεύθεροι. Φαντάσου κάποιους που ήταν μαζί σου να είναι ελεύθεροι και εσύ ακόμα να είσαι μέσα σε ένα κρησφύγετο κρυμμένος. Αυτό το πράγμα μας έφερνε σε ένταση. Και έλεγα εγώ: θα γλιτώσουμε και εμείς, - θα γλιτώσουμε και εμείς. Και ο ένας μάλλον έλεγε: «Τρέφεις ψευδαισθήσεις ότι θα γλιτώσουμε». Και ξεκίνησε καβγάς και ξύλο μεταξύ μας μέσα στο κρησφύγετο. Και είπα εγώ: Δεν μπορώ να ανεχτώ άλλο αυτό το πράγμα, θα πάρω την βούρκα μου και οτιδήποτε έχω εδώ και θα φύγω. Στο ξύλο που δώσαμε μεταξύ μας ήταν για να μας σώσει. Βγήκα από εκεί, ήρθε και ο Σωτήρης μαζί μου, τελικά, βγαίνοντας έξω από το κρησφύγετο, εγώ προχώρησα 100 – 200 μέτρα, και ευτυχώς που έγινε αυτό το πράγμα γιατί ήταν η τελευταία φορά που είδα το σπίτι μου και δεν ξέρω για ποιο λόγο. Είχα και ένα σκύλο, ο οποίος μας προστάτευε, ξέχασα να σου το πω, ο οποίος δεν ξέρω μας πρόσεχε μπροστά στην πόρτα, μπροστά από το κρησφύγετο, και την ώρα που πήγα να φύγω εγώ που ήμουν μαζί τους, ήρθε και ο Σωτήρης μαζί μου, ο άλλος και με πήραν τα κλάματα μπροστά από το σπίτι μου και μου πέρασε εκείνος ο θυμός. Και ευτυχώς που προχωρήσαμε 100 – 200 μέτρα δηλαδή, όχι παραπάνω και είπα του Σωτήρη: Πήγαινε πες και στον Σάββα να έρθει. Διότι θα τον αφήναμε τον άλλο μέσα στο κρησφύγετο, έτσι που τσακωθήκαμε. Και ευτυχώς που πήγε και του είπε και πήγαμε και οι 3 μαζί και ξεκίνησε ένα οδοιπορικό μέσα στα βουνά, να πάμε στο Δαυλό. Διότι όταν είχαμε το ράδιο ακούγαμε ότι στο Δαυλό υπήρχαν εγκλωβισμένοι. Και ξεκίνησε αυτό το οδοιπορικό μέσα στα βουνά, μέσα σε ξωκλήσια που περνούσαμε και παρακαλούσαμε τον Θεό να μας βοηθήσει, έτσι και έγινε. Ένα οδοιπορικό με πολύ δύσκολες στιγμές, φτάσαμε 2 Οκτωβρίου 1974 στο Δαυλό, έξω από τον Δαυλό και μείναμε μέσα σε κάτι...

- ΙΑ: Περιγράψτε μας λίγο το οδοιπορικό, κάνατε στάσεις από το χωριό σας στον Δαυλό;

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΑΑ: Κοίταξε, κάναμε στάσεις αρκετές για να παρακολουθούμε τους Τούρκους πως κινούνται, πού είναι, ποιος είναι. Το άσχημο είναι ότι θα είχαμε προδοθεί από το σκύλο μου, δεν μπορούσα να τον σκοτώσω. Δηλαδή βγαίνοντας πάνω σε λόφους, προσπαθούσα να διώξουμε το σκύλο και ο σκύλος δεν έφευγε. Μπαίναμε μέσα σε σχοιινίες εμείς και βλέπαμε. Αλλά προχωρώντας δεν είχαμε φαγητό, το μόνο πράγμα που θα βρίσκαμε ήταν σε μια καμιά φάρμα. Εντωμεταξύ προσπαθήσαμε, μια άλλη ιστορία προηγουμένως που δεν την είπα, ήταν πως να πάμε να βρούμε κιάλια του στρατού που μας έφερε στο χωριό πάλι θα μας έπιαναν οι Τούρκοι. Τέλοσπάντων, όπως προχωρούσαμε βρήκαμε μια φάρμα, λεγόταν φάρμα του Κακουσσιή, τέλοσπάντων, μπήκαμε το βράδυ μέσα, χαμηλή φάρμα, ιστορίες, σκοτεινά, ψάχναμε να βρούμε πατάτες πάλι. Βρήκαμε ένα κιβώτιο με πατάτες τις οποίες τις έφαγε ο σκόρος, ήταν τόσο μεγάλες και όταν τις καθαρίσαμε έμειναν τόσες [δείχνει]. Και τις βάλαμε και τις βράσαμε μέσα σε..., είχε φωτιά, γκάζι και αυτές τις πατάτες τις πιάσαμε και τις πήραμε, δεν τις φάγαμε και ξεκινήσαμε για να τις έχουμε μαζί μας για να πάμε μέχρι τον Δαυλό. Περάσαμε το Φλαμούδι και όλες οι εκκλησίες ήταν, τα ξωκλήσια ήταν λεηλατημένα, μπαίναμε μέσα στα ξωκλήσια και προσπαθούσαμε να στήσουμε ξανά το παγκάρι, να στήσουμε τις καρέκλες, με την πρόθεση ότι θα επιστρέψουμε πίσω. Έτσι είχαμε αυτή την εντύπωση. Και πηγαίνοντας στον Δαυλό, βράδυ, δεν ξέραμε που ήταν ο Δαυλός, οι άλλοι δυο δυσκολεύονταν να περπατήσουν και εγώ δεν ήξερα ακριβώς από τα βουνά πως να πάω στον Δαυλό. Και βγαίνοντας ένα λόφο [μου λέει]: «Άσε με εδώ, και δεν μπορώ να πάω άλλο», του λέω: Ρε αν περάσουμε εκείνη την μύτη του βουνού, εκείνο το βουνό είναι από εκεί ο Δαυλός. Έτσι προχωρήσαμε σιγά – σιγά με προβλήματα να περάσουμε να φτάσουμε στους πρόποδες του Δαυλού. Όταν καταλάβαμε, πήγαμε στο Δαυλό, ήταν 4 το πρωί, 5 στις 2 Οκτωβρίου 1974. Όταν ακούσαμε κόκορες από το χωριό. Και τους είπα να μην μπούμε απευθείας μέσα στο χωριό, να μείνουμε λίγο στην πλαγιά του βουνού, να δούμε τι γίνεται στο Δαυλό και έτσι να κατέβουμε κάτω, να μπούμε μέσα. Διότι, στο Δαυλό πήγαμε σκόπιμα γιατί είχε εγκλωβισμένους, η ώρα 2 το μεσημέρι εκείνο τον καιρό έστελναν μηνύματα. Και άκουγα τα μηνύματα από το ράδιο και τους λέω: Ο μόνος τρόπος που έχει κάποιο να μας δει, είναι ο Δαυλός. Και προτιμότερο να παραδοθούμε και να μας δει και κάποιος ότι είμαστε ζωντανοί. Όταν πήγαμε πάνω στους πρόποδες του βουνού και μπήκαμε σε μια χαρουπιά, τέλοσπάντων, είδαμε πράγματι κινούνταν στρατιωτικά λαντρόβερ και. Όταν έγινε η ώρα, προτού να γίνει ουσιαστικά κέρφιου, τους έκαναν κέρφιου, κατεβήκαμε 17: 50 – 17 : 55, και μπήκαμε από ένα ποτάμι και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

βγήκαμε σε μια πλατεία χωμάτινη του Δαυλού. Την ώρα που μπήκαμε μέσα στην πλατεία, εγώ είχα μαζί μου ένα μεγάλο μπαλτά του παππού μου που χρησιμοποιούσα και για να κόβω και για ασφάλεια και η βούρκα στον ώμο μου που είχα τις πατάτες μέσα που τις έβρασα. Και είχε 2 ηλικιωμένους από κάτω από ένα σπίτι που κάθονταν και τους λέω του Σωτήρη: πήγαινε πες τους έχει Τούρκους τώρα στο χωριό; πάει να τους ρωτήσει, [του λένε]: «Φύγετε γιέ μου και θα σας σκοτώσουν». Και βγήκε μια γυναίκα με τα παιδιά στη πλατεία και μας είδαν, εγώ ήμουν με τα γένια, ήμασταν άγριοι, και φώναζαν για να φύγουμε. Και μου λένε, δεν μας κόντευαν καν. Λέει:

- «Τι θα κάνουμε ρε θα φύγουμε;»,

- «Πού να πάμε; Να επιστρέψουμε Ακανθού;

Μέχρι να πάμε θα μας σκοτώσουν, δεν θα γλιτώσουμε»,

- «Ε τι θα κάνουμε;», του λέω και εγώ: έχει κοινοτάρχη το χωριό;

- «Έχει» 6 ήταν κέρφιου, ήταν 17: 55 η αλήθεια, 5 λεπτά διαφορά. Για να μας πάρει στον κοινοτάρχη, να βάλω το μικρό να σας πάρει «Είναι εκεί ο κοινοτάρχης, εκεί κάτω που είναι το καφενείο». Μόλις πήγαμε εκεί, έπαθε σοκ ο κοινοτάρχης μόλις μας είδε 3 νεαρούς. Μου λέει: «Τι γυρεύετε στο χωριό;», αυτό και αυτό, ένας Έλληνας της Αγγλίας, «Δεν θα κοιμηθείτε πουθενά, θα ξαπλώσετε έξω και θα σας άρω στους Τούρκους αύριο το πρωί». Του λέω: Μα στον στρατό;

- «Ναι», του λέω:

- «Όχι, δεν θα μας παραδώσεις στον στρατό, να μας κρύψεις και να μας παραδώσεις το πρωί στα Ηνωμένα Έθνη».

- «Μα ποια Ηνωμένα Έθνη; Δεν έρχονται Ηνωμένα Έθνη». «Ο Ερυθρός Σταυρός που έρχεται δεν μπαίνει στο χωριό, του δίνουμε εκείνα τα φυλλάδια έξω», καλά, πως θα; «Όχι, δεν θα θυσιάσω το χωριό για εσάς». Και θυμάμαι ήταν μια, εκείνη την ώρα γινόταν το κέρφιου, η ώρα 6 δεν κυκλοφορά κανείς, και μου λέει: «Πυροβόλησαν και ένα πάνω στο γαϊδούρι διότι παραβίασε και βίασαν και μια άλλη κοπέλα και την πήραν στο νοσοκομείο, στα κατεχόμενα». Ήρθε εκείνη η γιαγιά, ο θεός να την μακαρίσει κοντά μας, κοντά μου εμένα και μου λέει: «Γιέ μου άστον αυτόν, δεν είναι καλός άνθρωπος, ελάτε σπίτι μου και αν με σκοτώσουν εμένα με

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

σκότωσαν». Και μας έβαλε η γιαγιά σπίτι της, ήταν ένα σπίτι δίχωρο θυμάμαι, και είχε κάτι σιδερένια κρεβάτια, γύρω – γύρω, και μας έβαλε η γιαγιά με την πρόθεση... [να μας παραδώσει μας λέει], «Πεινάτε γιέ μου, να σας φτιάξω τσάι και αυτά». Ε, πεινάς; Αφού ξέρεις το πρωί θα σε παραδώσουν, έχεις όρεξη να φας; Τέλος πάντων μας έβαλε κάτι εκεί η γιαγιά να φάμε, και έγινε η ώρα 10 – 11 το βράδυ, και δοκιμάσαμε με τον ένα τον Σάββα να ξαπλώσουμε πάνω σε ένα διπλό κρεβάτι και ήταν άρρωστος ο Σωτήρης από το τυφλό του, να ξαπλώσει στο μονό το κρεβάτι. Όπως κοιμόμασταν, δοκιμάζαμε να συνεννοηθούμε τι θα τους πούμε το πρωί τους Τούρκους, που θα μας παρέδιδε στο στρατό. Τέλος πάντων, έγινε η ώρα 11, και ακούσαμε άρβυλα μέσα στους δρόμους, δηλαδή να τρέχουν άρβυλα, κακά, και κτυπούσε την πόρτα της γιαγιάς. Σηκώθηκε η γιαγιά και είχε από εκείνο τον φανό του πετρελαίου και φώναζε κάποιος από έξω αλλά δεν ακούγαμε, έτρεχαν αρκετοί και χτυπούσαν την πόρτα. Πήγε η γιαγιά άνοιξε την πόρτα, εμείς ήταν την ώρα που μιλούσαμε και προσπαθούσαμε να συνεννοηθούμε και την ώρα που μπήκε μέσα η γιαγιά μπήκαν αστυνομικοί, Τούρκοι με τα σκουφιά της αστυνομίας και ένας Εσάκστ με το κράνος Τούρκος της Τουρκίας και ένας με τα πολιτικά και τους έσπρωχνε. Εντωμεταξύ ήταν σκοτεινά και μας επιτέθηκαν αυτοί, να τους δώσουμε τα όπλα υποτίθεται, ότι είχαμε όπλα. Και τους είπαμε: Δεν έχουμε, και ήταν, τι έγινε νομίζεις; Έφεραν την γυναίκα που βίασαν οι Τούρκοι, την έφεραν στον Δαυλό και το ίδιο βράδυ πήγαν στον κοινοτάρχη γιατί το κλειδί το κρατούσε ο κοινοτάρχης, και είπε ήταν ο Ελβετός ο Φρανσουά, του Ερυθρού Σταυρού ο οποίος κινούνταν στη περιοχή και έφερε τη γυναίκα με αστυνομία Τουρκοκύπριους, και έναν Εσακ Τούρκο. Συν τον Φρανσουά αυτός ήταν η ώρα που μπήκαμε εμείς στο Δαυλό, την ίδια νύχτα έφεραν την γυναίκα πίσω στο σπίτι της. Και έγινε η σύμπτωση αυτή, να πάρουν το κλειδί του κοινοτάρχη, γιατί κρατούσε το κλειδί του σπιτιού της ο κοινοτάρχης, και να πει στον Φρανσουά έχω 3 που ήρθαν για να παραδοθούν. Αυτό έγινε, τόση μεγάλη σύμπτωση για να γίνει να σωθούμε. Δεν θα είχαμε σωθεί διαφορετικά. Και από εκεί ξεκίνησε, να μας μεταφέρουν. Πήραν τα στοιχεία μας έσπρωχνε ο ένας εκεί, ένας Τουρκοκύπριος, ο ανώτερος ήταν, μας συμπεριφέρθηκε άψογα, μας βοήθησε, μας συμβούλευσε, μας έδωσε φαγητό. Τσακώθηκε με τον στρατό στον Άγιο Γεώργιο της Κερύνειας, που ήθελαν να μας παραδώσουν και δεν μας άφηναν να περάσουμε και αναγκάστηκε να μας επιστρέψει πίσω από την Κερύνεια να μας φέρει Κώμη Κεπήρ, Τρίκωμο, Γύψου, Λευκόνοικο να μας πάρει πίσω ξημερώματα στις φυλακές του Σεραγίου. Και μας έφερε 2 Οκτωβρίου 1974, στις φυλακές του Σεραγίου, με την... μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

κατέγραψε και επέμενε αυτός ο Τουρκοκύπριος μαζί με τον Φρανσουά να μας βοηθήσουν, να μη μας εξαφανίσουν. Και παρακολουθούσε αυτός ο άνθρωπος, χρόνια τι κάνουμε. Και ρωτούσε από εδώ και από εκεί χωρίς εμείς να πάμε να τον δούμε, αυτός ο Τουρκοκύπριος. Στις φυλακές, όταν μας πήραν οι Τούρκοι ήξεραν τα πάντα. Και που πήγαμε με το πολυβόλο, τα πάντα. Και μας έβαλαν κάτω στα υπόγεια του Σεραγιού με την πρόθεση να μας ξεκινήσουν ανακρίσεις, τι είδαμε, τί κάναμε. Και με έπαιρνε πάνω εμένα και του έλεγα συνέχεια, δεν του είπα για τον πόλεμο, ότι πήγα και του το έκρυψα. Και έβγαλε μια νύχτα μια λίστα με τα 18 ονόματα πάνω που πήγαμε στο Μερσηνίκκι. Και επειδή του είπα ψέματα ξεκίνησε, με χτυπούσε κάθε βράδυ, σε σημείο που μου έσπασε το πρόσωπό μου, έχω εγχειρήσεις κάτω από τη μύτη, είναι κλειστοί οι αρωγοί μου, τα αυτιά μου, και επενέβη ο Κληρίδης, μετά που έμαθαν ότι μας έχουν κάτω οι Τούρκοι, επενέβη ο Κληρίδης στον Ντενκτάς και του είπε ο Ντενκτάς ότι: «Έχεις 3 παιδιά από την Ακανθού και θέλω να τους αφήσεις, και να τους βάλεις πάνω μάλλον», Μας έβγαλαν πάνω, που ήταν οι Καρπασίτες, και ήρθε μας κατέγραψε ο Ερυθρός Σταυρός. Εγώ ήμουν χάλια από το ξύλο, αιμορραγούσα. Έφεραν γιατρούς από κάτω, γιατί από την αιμορραγία που είχα κατάπινα το αίμα, και δεν το έβγαζα έξω. Και επέμενε ο Κληρίδης και μας έβγαλαν από πάνω, διότι ήμουν ολόμαυρος από το ξύλο εγώ. Και του είπαν να φύγουν τα μαυρίσματα που είχα και να με βγάλουν πάνω. Διότι ακόμα είχα... Ήμουν ολόμαυρος. Τέλοσπάντων, μας έβγαλαν από πάνω, ήρθε πάλι αυτός πάλι ο Φρανσουά του Ερυθρού Σταυρού που μας βρήκε, και είπε: «Τώρα που βγήκατε πάνω μη φοβάστε». Ήταν η περίπτωση, μια φορά που μου χάρισε ο φύλακας από κάτω, μια φορά να βγω πιο νωρίς, και ήταν η ημέρα που ήταν ο Κάϊζερ, με τον Γιώργο τον Κάϊζερ, τον δικηγόρο και μπήκα. Διότι με συμβούλευσε ένας γιατρός, ένα γιατρό που έφεραν να τραβώ νερό από τη μύτη για να καυτηριαστεί. Τέλοσπάντων, μας έβγαλαν από πάνω, με χίλια βάσανα, τέλοσπάντων, ήρθαν αυτό, να μας αφήσουν. Ήταν αφού βλέπεις και την φωτογραφία, ήταν η πιο συγκινητική ημέρα της ζωής μου. Ήμασταν από τους τελευταίους αιχμάλωτους.

- ΙΑ: Μιλήστε μας λίγο για τη φωτογραφία αυτή.

- ΑΑ: Ξέρεις τι; Αυτό το πράγμα δεν μπορείς να το πεις με λόγια. Δεν υπάρχουν λόγια, ήταν η στιγμή που είδα τον αδερφό μου και ένα φίλο μου. Εντωμεταξύ με γνώριζαν αρκετοί και με φώναζαν. Αυτή η στιγμή φώναζαν από τους εξώστες πάνω ψηλά της Ξενοδοχειακής Σχολής, το όνομά μου και όταν γύριζα για να τους δω, δεν τους έβλεπα, θόλωσαν τα μάτια μου και δεν έβλεπα τίποτα. Συγχύστηκα τόσο πολύ, ήταν τόσο μεγάλη αφού πίστεψε ότι μου φώναζαν και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

κάποιοι κάτω από το λεωφορείο δεν τους αναγνώριζα. Ήταν τόσο μεγάλη. Εντωμεταξύ, που βγήκα από πάνω, αυτή, αυτά τα σχήματα που έκανε εδώ (δείχνει πάνω στη φωτογραφία). Τα έκανε ένας που δεν τον είδα ξανά, ήθελα να γνωρίζω τί ήταν, ένας Προεστός από τη Λάπηθο ή τον Καραβά. Ζωγράφισε από πάνω: αγνοούμενος, τις ημερομηνίες που πιάστηκα αιχμάλωτος, 2 / 10/ 1974, γράφει από κάτω prison. Αλλά ημερομηνία από εδώ δεν έχει διότι δεν γράφτηκε. Γράφει από πάνω από τότε ήμουν στα βουνά, και έκανε και αυτό το 26 πάνω στη φανέλα του Ολυμπιακού που έπαιζα βόλεϊ στον Ολυμπιακό Λευκωσίας. Εν τω μεταξύ ήταν τόσο μεγάλη η χαρά που φώναζα, αφού φαίνεται από τη φωτογραφία.

- ΙΑ: Έχετε τη φανέλα;

- ΑΑ: Να σου πω, την ώρα που μπαίναμε μέσα φώναζαν: ένας του Ολυμπιακού, ένας του Ολυμπιακού ήμασταν οι τελευταίοι αιχμάλωτοι, 18 ήταν οι τελευταίοι. Και την ώρα που έμπαινα στην πόρτα της Ξενοδοχειακής, με περίμεναν ο πατέρας μου, ιστορίες και φώναζαν: «ένας Ολυμπιακός, ένας Ολυμπιακός», και όταν έφτασα στη πόρτα, μας έβαλαν ενέσεις στην Ξενοδοχειακή Σχολή, πρέπει να βγάλεις τα ρούχα, να τα απολυμάνουν τί είχαν, να πετάξουν, να τα κάψουν. Ένα σημαντικό γεγονός, μας έδιναν άλλα ρούχα και φορούσαμε. Εντωμεταξύ ήμουν 3 μήνες χωρίς μπάνιο, αν δεις τα μαλλιά μου ήταν γεμάτο από εκείνα τα αυτά. Και όταν έκανα μπάνιο από κάτω, ένα πράγμα που δεν θα ξεχάσω ποτέ, να δεις τί είμαστε, μας έδιναν μια πετσέτα, για να κάνουμε μπάνιο. Την πετσέτα τη θυμάμαι μέχρι τώρα, ε κάνον, έπιασα και εγώ την πετσέτα, έβγαλα τα ρούχα, τα έβαλα εκεί έξω, έκανα μπάνιο, μετά από 3 μήνες να κάνεις μπάνιο, και έσκυπα να πιάσω την πετσέτα, δεν μου έκλεψαν την πετσέτα; Να βγαίνεις από αιχμάλωτος και να σου κλέβουν την πετσέτα; Δες τί κοινωνία ζούμε. Και όταν έκανα μπάνιο επέστρεψα πίσω μας έδωσαν και 2 £ τους αιχμάλωτους. Και θυμάμαι είχε ένα τραπέζι να φάμε, μας έβαλαν ένα τραπέζι για να φάμε. Ήμουν 3 μήνες νηστικός, και βγήκα έξω. Δεν προτιμούσα να φάω, ήθελα ελευθερία, τέλος πάντων, αυτά.

- ΙΑ: Κύριε Αδάμο μου, έγιναν σωματικοί έλεγχοι όταν σας συνέλαβαν στο Δαυλό; Σας έκλεψαν προσωπικά σας αντικείμενα;

- ΑΑ: Κοίταξε, μας έπιασαν κάποια χρήματα, ήταν τα πρώτα χρήματα που κέρδισα στη ζωή μου, ήμουν έτσι μικρός, και τα χρήματα εκείνα τα κερδίσαμε με τον Σάββα όταν πουλούσαμε σφήκες, πίτες των σφηκών. Εκείνο τον καιρό πουλούσαν πίτες των σφηκών, και ήταν τα πρώτα

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

χρήματα που πιάσαμε, που ψεκάσαμε τις φωλιές των σφηκών και τα πουλήσαμε στον κοινοτάρχη και πιάσαμε νομίζω από 15 £. Αυτά τα χρήματα, δεν είχε τόπο πάνω στα βουνά να τα ξοδέψουμε και τα είχα μέσα στη σόλα, μέσα στο παπούτσι. Και όταν πιαστήκαμε αιχμάλωτοι, θυμάμαι, τα πρώτα χρήματα στη ζωή μου που κέρδισα, μου τα πήραν. Έπρεπε να βγάλεις τα ράμματα του παπουτσιού και τη ζώνη αυτή που φορώ εδώ (δείχνει τη φωτογραφία), και τα βάλαμε μέσα σε ένα... και τα χρήματα σε ένα μπολ για να μας τα δώσουν μετά, διότι, όταν είσαι αιχμάλωτος δεν θέλουν ούτε ζώνη, ούτε ράμματα διότι θα πνιγείς, θα αυτοκτονήσεις... Πράγμα που δεν είχα έτσι σκέψη να αυτοκτονήσω εγώ, το μόνο που όταν είσαι αιχμάλωτος, είσαι πιο κοντά στο Θεό. Υπόσχεται τα πάντα για να γλιτώσεις για να περάσεις. Είναι δύσκολο να είσαι αιχμάλωτος, δεν είναι εύκολο πράγμα. Διότι στο να είσαι αιχμάλωτος, ουσιαστικά είσαι ένα τίποτα, δεν έχεις. Εγώ πιστεύω ότι δεν είχα ούτε σώμα, ούτε δέρμα, έτσι νιώθω. Μετά που ελευθερώθηκα κατάλαβα ότι έχω ύπαρξη. Όταν ήμουν νομίζω δεν κουβαλούσα κορμί πάνω μου. Ένιωθα ότι ήμουν αέρας, ότι ήμουν κάτι άλλο. Αλλά εκείνο που νιώθεις το ότι σε μειώνουν τόσο πολύ, σου καταπατούν τα δικαιώματά σου, δεν μπορείς να πεις τίποτα, είναι το πιο άσχημο πράγμα που μπορείς να περάσει ένας. Εντάξει, δεν μου έδωσαν τα χρήματα μετά που βγήκα. Το μόνο πράγμα που κάναμε, θυμάμαι τις ελιές τις τρίβαμε τις ελιές [κάτω] για να καθαρίσουν για να κάμουν κομπολόι και μου έδιναν ένα τσιγάρο. Θυμάμαι μου έδωσαν 2 ασκέ από κάτω, θυμάμαι τσιγάρα, και θυμάμαι μόλις τα ήπια ήταν σαν να ήμουν μεθυσμένος, ήπια ένα. Εντάξει από κάτω είχε, ήταν οι βαρυποινίτες, εντάξει να είσαι, εντάξει δεν ξέρεις ότι, νομίζεις ότι θα σε αφήσουν μια ζωή αιχμάλωτο, δεν ξέρεις πότε θα σε αφήσουν. Εντάξει περάσαμε δύσκολα, όμως είναι εμπειρίες της ζωής σε δυναμώνουν περισσότερο.

- ΙΑ: Περιγράψτε μας και λίγο την συμπεριφορά των Τούρκων στρατιωτών που σας επέβλεπαν στο Σεράγιο.

- ΑΑ: Κοίταξε, ο Τουρκοκύπριος ο αξιωματικός πάνω που μου έκανε ανάκριση: Για το τί είδα; Τί έπιασα; Στον πόλεμο τί έκανα; Αυτά ήθελαν και κάποιοι πιστεύω, εύκολα μπορεί να τα πεις αλλά εγώ θεωρούσα να πω κάτι για την πατρίδα μου ότι είμαι προδότης. Επειδή μεγάλωσε και μέσα σε ένα κρησφύγετο της ΕΟΚΑ, δεν θεωρούσα να τους πω τίποτα. Απέφευγα να τους πω για όπλα, για οτιδήποτε. Εντωμεταξύ έπιασα και τα όπλα του στρατού και τα φύλαξα. Διότι ο στρατός που ήρθε στο χωριό έφερε τα όπλα του, τα άφησε στην πλατεία, τα πήρα εγώ και τα έκρυβα. Και όπλα, τα οποία, μας βοήθησαν μετά, τα κιάλια για να προχωρήσουμε μετά που

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

πήγαμε για να πιάσουμε. Εγώ δεν ήθελα να τα παραδώσω και δεν πρόδωσα, αλλά κάποιοι άλλοι προηγούμενοι δεν ήξερα και εγώ. Γιατί εγώ 2 του Οκτώβρη πιάστηκα, δεν ήξερα τί είπαν οι άλλοι. Εκείνος που έκανε ανάκριση και εκείνος που έγραφε, τα ήξερε, τα περισσότερα. Εγώ τους έλεγα ψέματα, και το ότι με χτυπούσε τόσο πολύ και με κλωτσούσε στο πρόσωπο ήταν γιατί του είπα ψέματα. Και όταν μου διάβαζε τα 18 ονόματα που πήγαμε στο Μερσηνίκκι ένα – ένα εγώ έκανα λάθος που του είπα είμαι και εγώ διότι ήμουν πράγματι μέσα στα 18 που πήγαμε εθελοντές στον πόλεμο. Και όταν του είπα ναι ήμουν και εγώ, ενώ τόσες ημέρες του έλεγα ψέματα εκνευρίστηκε πολύ! Και εκείνο που μου έλεγε ήταν ότι: « Οι Τουρκοκύπριοι αν το έκαναν θα το έλεγαν». Ο μεν βαριάνος κάτω ο Τουρκοκύπριος, που άλλαζε, μου έλεγε την ιστορία του που πέρασε εκείνος στον Βαλκανικό Πόλεμο, ότι όταν τους έπαιρναν από τα βουνά αυτοί από την κούραση και από το εκείνο πέθαινε ένας και του έλεγε του αξιωματικού του Έλληνα πάνω στο άλογο, «Που είναι η Θεσσαλονίκη;», του έλεγε «Από το βουνί πιο πέρα». Το ίδιο έκανε από το επόμενο βουνό πιο πέρα, και προχωρούσε για να αντέξουν. Μια όταν του έλεγα «Πότε θα με αφήσετε;» μου έλεγε «Αύριο» αυτός ο Τουρκοκύπριος άνοιγε το κάγκελο, ερχόταν το αύριο, εγώ ετοιμαζόμουν με την πρόθεση ότι γνώριζε αυτός, ενώ μου έλεγε ψέματα. Και στο τέλος όταν πέρασαν κάποιες ημέρες, του λέω: Γιατί με κοροϊδεύεις και μου λες αύριο; εν τω μεταξύ εγώ αιμορραγούσα συνέχεια, και μου είπε την ιστορία αυτή με το άλογο «Σου λέω για αύριο για να αντέξεις ρε», μου λέει. Αν σου πω «Θα σε αφήσω μετά από 2 μήνες θα αντέξεις; Μετά από 3 μήνες; Και σου λέω αυτή την ιστορία». Δεν μας συμπεριφέρονταν άσχημα οι Τουρκοκύπριοι.

- ΙΑ: Πόσο καιρό μέινετε κύριε Αδάμο στο Σεράγιο;

- ΑΑ: Ένα μήνα; Περίπου, δεν θυμάμαι, αλλά.

- ΙΑ: Πότε απολυθήκατε εσείς;

- ΑΑ: Ε στο τέλος του Οκτώβρη, αλλά τα δύσκολα ήταν κάτω, όχι πάνω. Το πάνω δεν ήταν τίποτε. Ήμασταν 18 άτομα πάνω, ήταν αυτούς που θα έπαιρναν στην Καρπασία, που δήλωναν να πάνε στην Καρπασία. Και ένας πάτερ όταν ήμασταν μαζί πάνω, αλλά τί ήταν; Επειδή είχαμε τόση πείνα, και ήδη εμείς κάναμε 3 μήνες νηστικοί, χωρίς να φάμε, τρώγαμε χαρούπια και πατάτες, επιδίωκαν να πιάσουν, όταν ερχόταν ο Τούρκος να φέρει το ένα κομμάτι φαγητό και 4 ελιές, επιδίωκαν να πιάσουν το μεγάλο το κομμάτι, δηλαδή, έβλεπες ακόμα και εκεί να μην

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

είμαστε ένας. Να σταθεί πρώτος για να πάρει το μεγάλο το κομμάτι; Του ψωμιού που το έκοβαν οι Τούρκοι. Έτσι ήμασταν, εγώ στεκόμουν, πεινούσαμε τόσο πολύ και στεκόμουν τελευταίος, ότι μου αναλογεί.

- ΙΑ: Περιγράψτε μας και λίγο τις συνθήκες κράτησης από τον πρώτο όροφο, στον πάνω όροφο;

- ΑΑ: Α αυτό.

- ΙΑ: Θυμάστε κάτι χαρακτηριστικό; Πως ήταν το κτήριο των φυλακών;

- ΑΑ: Κοίταξε, είναι κάτω που είσαι και εντωμεταξύ αυτός την ημέρα, τις πρώτες ημέρες, είναι μια φυλακή που έχει αρξέρα πάνω αλλά κουνάει πάρα πολύ. Δεν μπορείς να μιλάς. Και τις πρώτες ημέρες, επειδή ο Σωτήρης ήταν άρρωστος με το τυφλό θεωρήθηκε να τον πάρουν σε άλλη φυλακή και εμένα με τον Σάββα μας έβαλαν μέσα σε μια φυλακή τις πρώτες ημέρες. Και είχε 2 ξύλινα παγκάκια που με μια κουβέρτα, ένα δοχείο για ούρηση και ένα μπότι, πλαστικό που είχαμε παλιά. Θυμάμαι και ξαπλώναμε με τον Σάββα, στη δεύτερη νύχτα με πήρε ανάκριση την επόμενη το πρωί και με πήρε ξανά ανάκριση και έγραφε κάποιος, μου ζητούσε και μου έλεγε, την τρίτη νύχτα, με έβγαλε πάνω μόνος του εκείνος ο αξιωματικός. Ξεκίνησε να μου κάνει ξανά εκείνες τις ερωτήσεις του πολέμου. Τι έκανα στον πόλεμο και πάλι συνέχιζα να του λέω ψέματα εγώ. Και ξεκίνησε να μου λέει τα ονόματα τα οποία ήταν μαζί μου στο Μερσινίκκι, που τα έγραψε ο δάσκαλος. Και του είπα: Ναι, ήμουν, και ξεκίνησε να με χτυπά με ένα, στην αρχή με ένα δέρμα έτσι μεγάλο, και μου χτυπούσε πάνω στο λαιμό, πάνω στην πλάτη, έπεσα κάτω, με κλωτσούσε, και ορίετουν πάνω μου. Εγώ λιποθύμησα, έχασα τις αισθήσεις μου, και φώναζε κάποιος φαίνεται, δεν ξέρω πόση ώρα ήμουν εκεί έτσι, φώναζε κάποιους, ούτε ώρα είχα ούτε τίποτα. Φώναζε κάποιους να με πάρουν από τα χέρια να με κατεβάσουν από τις σκάλες κάτω να πάω μέσα, να με πάρει κάτω πάλι εκεί που ήμουν. Νόμιζα με τον Σάββα που ήμασταν μαζί. Όταν ξύπνησα εγώ, γιατί χτυπούσαν τα πόδια μου πάνω στα σκαλιά και ξύπνησα από τον πόνο. Και με κατέβασε κάτω, άνοιξε, στάθηκα πλέον, και του λέει: «Αυτόν να τον πάρετε στο τελευταίο κελί και δεν θα τον αφήσω». Αυτό ήταν το χειρότερο πράγμα που άκουσα και άνοιξε την πόρτα της φυλακής που ήμουν με τον Σάββα, και είδα και τον Σάββα δηλαδή χτυπημένο και εκείνο. Και μου λέει: «Πάρε το δοχείο ούρησης, πάρε το [δοχείο] σου και βάλε τον τελευταίο κελί», του λέει, ήταν ένας βαριάνος ψηλός. Και βγήκα και μπήκα τελευταίο και ήταν μονά κελιά. Το ίδιο συνέβη και μετά από δύο νύχτες. Πάλι ξανά το ίδιο, πάλι ξανά το ίδιο και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

συνέχισε αυτό το πράγμα μέχρι που με έβγαλαν πάνω. Εγώ νόμιζα ότι μας έπαιρναν για εκτέλεση δεν ήξερα ότι μας έβγαζαν πάνω. Ήρθε μια μέρα, λέει «Πάρε τα αυτά», τα έπιασα, «Πάρε την κουβέρτα, δίπλωσέ την, ή βάλε την μέσα στην αποθήκη», είχε μια αποθήκη δίπλα, την έβαλα μέσα στην αποθήκη, και τον ακολούθησα και με έβγαλε από πάνω. Από πάνω είχε 6 – 7 άτομα γραμμή και ήταν αστυνομικοί και στρατιώτες με στεν, με όπλα. Και μπήκα από πίσω, και νόμιζα ότι θα μας έβαζαν μέσα σε λεωφορείο να μας, δεν ξέρεις τι συμβαίνει, έτσι τα βλέπεις. Και στέκομαι τελευταίος, έκτος, έβδομος δεν θυμάμαι. Και άγγιξα τον μπροστινό και του λέω: Πού μας παίρνουν ρε; σιωπή, μη μιλάς. Ε αυτός ήταν φοβισμένος ο δικός μας, του λέω: Ρε θα μας πάρουν να μας σκοτώσουν; σιωπή, μη μιλάς, μη μιλάς. Εγώ έτσι πίστεψα, στο τέλος, μας πήραν μέσα στη μεγάλη, μια φυλακή μεγάλη, η οποία, ήταν και οι Καρπασίτες μέσα και ήταν η ημέρα που χαλάρωσαν τελείως τα πράγματα. Δηλαδή, φύγαμε από την πίεση από το ξύλο και βρεθήκαμε ανάμεσα στους, όταν βρεθείς μέσα σε μια μεγάλη φυλακή, μιλάς με τους υπόλοιπους, από εκεί ξεκίνησε η απελευθέρωση.

- ΙΑ: Θυμάστε καθόλου αν ήρθε ο Ερυθρός Σταυρός στο Σεράγιο να σας γράψει ή δεν έτυχε κάτι τέτοιο;

- ΑΑ: Όταν ήμασταν κάτω που μας έφερε ο Φρανσουά και ο Λοχίας από τον Δαυλό, εκεί μας έγραψε, πιστεύω επέμενε ο Λοχίας για να μας γράψει και ο Φρανσουά επέμενε να γραφτούμε. Και θυμάμαι όταν πήγαμε στον κοινοτάρχη, στο Δαυλό την νύχτα να παραδοθούμε είχε κάτι χαρτιά στο καφενείο, ο κοινοτάρχης τα οποία ήταν εκείνα που έστελναν τα μηνύματα οι Δαυλιώτες στους ανθρώπους από εδώ. Η εξυπνάδα που έκανε ο Κύπριος της Αγγλίας, που τον έπιασε στον Δαυλό είπε: «θα γράψω ότι είστε κάτοικοι του Δαυλού αν και τα ελέγχουν οι Τούρκοι αυτά τα πράγματα στην είσοδο και δεν αφήνουν να μην τα ελέγξουν, θα γράψω τα ονόματά σας ότι στέλνετε μήνυμα στις οικογένειές σας». Ήταν μια εξυπνάδα και είπε ο Κύπριος της Αγγλίας «Μη φοβάστε εγώ είμαι ο διερμηνέας του στρατού μαζί με το χωριό και να τους εξηγήσω να μη σας σκοτώσουν», αυτή ήταν η... γι' αυτό εγώ όταν ο Φρανσουά μας έφερε στο Σεράγιο και μαζί με αυτό τον Λοχία τον Τουρκοκύπριο μας έγραψε εκεί αλλά όταν βγήκαμε από πάνω, θυμάμαι ότι όταν ήρθε ο Φρανσουά και του είπα ότι έχει κάποιον κάτω και είναι δικηγόρος και λέγεται, από την Κερύνεια, και χτενισμένα γένια και γενικά, βρήκε αυτό τον δικηγόρο που είπαμε προηγουμένως. Μας έφερε τσιγάρα, ένα πορτοκάλι, μας έφεραν οι Τούρκοι υποτίθεται για να δείξουν ένα πρόσωπο στον Φρανσουά. Αυτός του Ερυθρού Σταυρού, τον

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

θυμάμαι σαν τώρα, ένας ωραίος κύριος. Εντάξει ήταν αυτά που περάσαμε, σου είπα χονδρικά, τις δυσκολίες.

- ΙΑ: Και δεν ήρθε ξανά στο Σεράγιο ο Ερυθρός Σταυρός;

- ΑΑ: Όχι, ήταν η τελευταία φορά. Μια φορά τον άφησαν. Έψαχνε ως συνήθως θυμάμαι, είχαν ένα σύστημα οι Τούρκοι, τώρα που θυμήθηκα, διότι δεν θα θυμάμαι όλα, όταν ήμασταν εμείς από κάτω έλεγαν οι από πάνω όταν έμπαινε ο Ερυθρός Σταυρός στο Σεράγιο έπαιζαν κουδούνια, δηλαδή ενημερώνονταν οι άλλοι που έκρυβαν. Εγώ πιστεύω εξαφανίστηκαν αρκετοί, κάποιοι αγνοούμενοι που έχουμε αιχμάλωτους που με ρωτούσαν μετά εμένα, Πως μπορεί να είναι κάποιος αγνοούμενος ακόμα αφού πιάστηκε αιχμάλωτος; Εγώ πιστεύω στο, όπως εμένα με χτύπησαν πάρα πολύ, εάν μου έκαναν περισσότερη ζημιά, δεν μπορούσαν να με αφήσουν να με δείξουν. Πιστεύω ότι ήταν αυτό το θέμα. Κάποιου που τον χτύπησαν με λόγχη, που του έκαναν ζημιά μεγάλη, τον δολοφόνησαν μετά. Εντάξει εμάς μπορεί επειδή μας... ο Φρανσουά, μας είδαν οι Λοχίες, μας είδαν οι Τούρκοι, μας είδαν, ενημερώθηκε ο Κληρίδης θα ήταν κάπως δύσκολο. Είδαμε όμως τις ληστείες που έκαναν, διότι οι Τούρκοι στην Ακανθού, ένα πράγμα που είδαμε εμείς που ήμασταν κρυμμένοι στο κρησφύγετο ήταν ότι ξεκίνησαν με τα φορτηγά του στρατού και μάζευαν στην αρχή τα ψυγεία, τα έβαλαν πάνω στο φορτηγό του στρατού, μετά τις τηλεοράσεις, μετά τα πλυντήρια εκείνοι που είχαν και τελευταίες τις ραπτομηχανές. Όλα αυτά τα είχαν κλέψει, δεν άφησαν τίποτα, τα πήραν όλα από τα σπίτια. Και έγινε και ένα επεισόδιο, μια φορά που ήρθαν για να πάρουν την μηχανή και εμείς κρυβόμασταν και μπήκαμε μέσα δηλαδή και ευτυχώς δεν μας είδαν. Ε αυτή ήταν η περιπέτεια.

- ΙΑ: Κάνατε αναφορά για τους Καρπασίτες που ήταν στον πάνω όροφο, θυμάστε τα ονόματα κάποιων; Ήταν και ο παππούς μου στο Σεράγιο.

- ΑΑ: Εγώ θυμάμαι ήταν νομίζω 12 να φύγουν να πάνε στο Καρπάσι. Θυμάμαι τον αριθμό. Δήλωσαν αυτοί από αιχμάλωτοι αντί να επιστρέψουν από εδώ να πάνε στο Ριζοκάρπασο. Και θυμάμαι που ήμασταν μέσα στο δωμάτιο το μεγάλο. Δημιούργησα κάποιες φιλικές σχέσεις με κάποιον, ξέχασα το όνομά του, ήταν ένα παιδί, δεν ήταν μεγάλος στην ηλικία εκείνο τον καιρό, πρέπει να ήταν 25 με 30. Ωραία μαλλιά, με το μουστάκι, φορούσε μπότες θυμάμαι. Και έκανα και φιλικές σχέσεις μαζί του, δεν θυμάμαι το όνομά του, αν συγκεντρωθώ μπορώ να το θυμηθώ. Αλλά κάποτε αυτή την περιπέτεια δεν ήθελα να την περνά ποτέ στο μυαλό μου, και

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

προσπαθούσα να την ξεχάσω, δηλαδή να μην την έχω ποτέ στο μυαλό μου αλλά πάντα ερχόταν. Δεν με άφησε ποτέ. Και τώρα που ξεκίνησα και θυμάμαι κάποια πράγματα, οι Τούρκοι στην από πάνω φυλακή, μας έβαλαν μια μεγάλη τουρκική σημαία μπροστά από το κάγκελο. Εντωμεταξύ έκλειναν και το κάγκελο και έμπαιναν ξαφνικά φως μέσα και δεν μπορούσες δηλαδή από το απότομο το φως. Και ήταν την ημέρα που μας έφεραν ήταν μια γιορτή του ραμαζανιού, δεν ξέρω δεν θυμάμαι, και μας έφεραν γλυκά και άνοιξαν και την πόρτα, δεν είχαν κλειστή την πόρτα, και έξω από την πόρτα είχε έναν, αυτός που σου λέω ο Καρπασίτης, είχε ένα μεγάφωνο, που έβαζαν το ράδιο και μουσική οι Τούρκοι και έπαιζε, τόσο χαλαρή ήταν η ημέρα εκείνη που μας άφησαν οι Τούρκοι να την νιώθουμε που μας έπαιζε την βράκα στα τούρκικα. Και σηκώθηκε αυτός ο φίλος μου να την χορέψει και θυμάμαι που χτυπούσε και το πόδι μέσα στη φυλακή. Και μπήκαν οι Τούρκοι και τον έκαναν μαύρο από το ξύλο. Γιατί χαλαρώσαμε τόσο πολύ, γιατί μας άφησαν και χαλαρώσαμε. Ήταν η ημέρα που τους έβαλαν μέσα σε ένα λεωφορείο και τους πήραν στη Γιαλούσα και δεν τους είδα ξανά. Συγκεκριμένα, ένα θέμα ξέρεις τί είναι; Μπορεί να θυμάμαι το πρόσωπό τους, αλλά δεν θυμάμαι τα ονόματα. Και κάποτε εγώ, μου είπαν, θυμάμαι που μπαίναμε μέσα στα βουνά, βρήκαμε 4 – 5 στρατιώτες κάτω από μια χαρουπιά, και μου έδειξαν φωτογραφίες αν τους θυμάμαι, διότι όπως πηγαίναμε τους βρήκαμε, μιλάμε για τον Σεπτέμβρη, επειδή ήταν και σκοτεινά, ήταν το φεγγάρι δεν τους θυμάμαι. Δεν μπορούσα να τους καταλάβω, πολλούς δεν καταλάβαινα.

- ΙΑ: Πώς ήταν η καθημερινότητά σας στο Σεράγιο; Κοιμόσασταν, ποιες ώρες; Τί φαγητό σας έδιναν; Σας έβαζαν να καθαρίζετε; Ήταν βίαιοι; Σας έβαζαν να κάνετε αγγαρείες;

- ΑΑ: Όχι.

- ΙΑ: Σας έκαναν ψυχολογικό πόλεμο;

- ΑΑ: Ως συνήθως εγώ έφτασα σε ένα σημείο απελπισίας που δεν με ένοιαζε. Τους έβριζα, κλωτσούσα την πόρτα της φυλακής, και λόγω του ότι ήμουν και πληγωμένος πάρα πολύ από το ξύλο, δεν με ένοιαζε αν έμπαιναν μέσα και με χτυπούσαν. Αφού με χτυπούσαν ήδη που με έβγαζαν πάνω. Δεν με ένοιαζε αν, αφήστε με, φώναζα, έκανα, αντιδρούσα. Πιστεύω ότι το έκαναν και άλλοι όχι μόνο εγώ που το έκανα, αλλά ο μόνος ο οποίος είχε απόφαση ήταν εκείνος, δεν είχαν οι αστυνομικοί απόφαση. Εκείνος που ήταν από πάνω. Εγώ είχα αρκετούς πόνους πάνω στην πλάτη, και αυτό που έκανα περισσότερο, διότι δεν μπορούσα να κοιμηθώ, διότι δεν

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

ήταν κρεβάτι, ήταν πεζούλι, ένα ξύλο, δεν σε χωρούσε να γυρίσεις. Και εγώ έβρεχα την φανέλα με το μπότι και την έβαζα από κάτω γιατί πονούσα, δεν μπορούσα να γυρίσω. Το να κοιμηθείς, εγώ θυμάμαι τόσες ημέρες, δεν ένιωσα ποτέ ύπνο, να πω ότι κοιμήθηκα. Εκείνο που σε κάνει και μπορείς να περάσεις αυτό το δύσκολο πράγμα του αιχμάλωτου και εκείνα που περάσαμε είναι η πίστη προς το Θεό, τίποτα άλλο. Να προσεύχεσαι το πρωί, να προσεύχεσαι το μεσημέρι, πράγμα που μετά που βγήκα από αιχμάλωτος δεν τα τήρησα. Να πω και αυτό είπα του Θεού στην προσευχή μου ότι θα γίνω πάτερ, αν βγω από αιχμάλωτος, αλλά δεν το έκανα. Κατάλαβες; Ο Θεός σε βοηθά.

- ΙΑ: Πότε μάθατε ότι θα επιστρέψετε στις ελεύθερες περιοχές πλέον; Ότι θα σας άφηναν ελεύθερο;

- ΑΑ: Όταν ήμασταν από πάνω στην φυλακή, όπως φαίνεται γίνονταν μεγάλες πιέσεις από εδώ, γιατί δεν ήμασταν μεγάλοι, ήμασταν νεαροί. Και επειδή πήγαν και στον Κληρίδη αρκετές φορές οι γονείς μου και του ζήτησαν, και τους είπε: «Μην έχετε έγνοια, θα τους αφήσουν». Είναι γεγονός, δεν ήξερα ότι υπήρχε ένα Γκαράζ Παυλίδη, και ήταν γεμάτο παλιά, που πήγαμε εμείς δεν είχε. Και μας πήραν από το Γκαράζ Παυλίδη με την πρόθεση, είχε ακόμα Καρπασίτες που επέστρεφαν πίσω από εκεί. Και όταν πήγαμε ήταν ο τόπος νομίζω, μοιράσματος, το Γκαράζ Παυλίδη, δεν το ήξερα εγώ τότε. Και όταν πήγαμε εκεί φώναζαν τα ονόματά μας. Μας πήραν από το Σεράγιο στο Γκαράζ Παυλίδη. Μόλις πήγαμε εκεί ίσως ούτε 10 λεπτά φώναζαν τα ονόματά μας και είχε λεωφορείο έξω και να μας πάρει. Δεν ξέραμε που θα μας πάρουν. Δεν σου έλεγε κάποιος που πας. Είσαι ένα τίποτα, ένα μηδέν και σε παίρνουν. Ακόμα δεν νιώθεις τον εαυτό σου ότι είναι ζωντανός. Και την ώρα που μας έβαλαν μέσα στο λεωφορείο και μας έπαιρναν στο Λήδρα Πάλλας, γεγονός φοβερό, είχε την ελληνική σημαία από εκεί και την τούρκικη από εδώ και σύρματα μέσα στη μέση. Θα ανταλλάζαμε λεωφορεία υποτίθεται. Και πήγαμε μέχρι και τους είπα: «Εάν πουν ότι θα μας επιστρέψουν πίσω να βγούμε από το παράθυρο του λεωφορείου να τρέξουμε να φύγουμε, έτσι ήταν το πρόγραμμά μας. Διότι εμείς φοβόμασταν το εξής γεγονός, εγώ δεν τους είπα, ούτε ο Σωτήρης, ούτε ο Σάββας ότι είχαμε κρησφύγετα στην Ακανθού και ήμασταν μέσα κρυμμένοι. Εμείς φοβόμασταν το γεγονός και όταν ήμασταν μέσα στη φυλακή να έβρισκαν το κρησφύγετο. Και εγώ μέσα στο κρησφύγετο που κρυβόμασταν κάθε μέρα έγραφα την περιπέτεια που περάσαμε. Είχα ημερολόγιο το οποίο δεν το μετέφερα, το άφησα μέσα στο κρησφύγετο. Και τους λέω: αν ανακαλύψουν αυτό το

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

πράγμα θα μας σκοτώσουν, δεν γλιτώνουμε. Διότι είναι γραμμένα όλα αυτά που κάναμε. Και επειδή φτάσαμε τόσο κοντά να γίνουμε ελεύθεροι, εάν προκύψει οτιδήποτε και πουν εσύ, να επιστρέψεις πίσω, να μην επιστρέψουμε. Να τρέξουμε και αν μας πυροβολήσουν, μας πυροβόλησαν. Έτσι ήταν το πρόγραμμα. Και την ώρα που πήγαμε εκεί στο Λήδρα Πάλλας, και ήμασταν πολύ λίγοι μέσα, δεν ήξερα ότι έξω ο κόσμος ήταν τόσοι πολλοί. Ότι από την έξοδο του Λήδρα Πάλλας ήταν γεμάτα τα πεζοδρόμια και περίμεναν τους τελευταίους αιχμάλωτους, χιλιάδες κόσμος. Γι' αυτό συγχύστηκα και δεν καταλάβαινα τον κόσμο. Αλλά βγήκε ο θυμάμαι, εγώ δεν είδα ξανά τον Κληρίδη, την ώρα που ήμασταν εκεί και αλλάξαμε λεωφορείο και μας πήγαν από εκεί με τα πόδια, ήμασταν και οι μόνοι που βγήκαμε με γένια, τους άλλους τους ξύρισαν. Και μπήκαμε μέσα στο λεωφορείο για να έρθουμε, το ελληνικό, το ελληνοκυπριακό λεωφορείο, βγήκε τα σκαλιά ο Κληρίδης, κρατούσε το δίσκο ένας με πορτοκαλάδες, ένας του Ερυθρού Σταυρού, των Ηνωμένων Εθνών μάλλον, και λέει, έπιασε το ποτήρι: «Τα Ακανθιώτικα είναι μέσα;». Είναι η πρώτη φορά που είδα τον Κληρίδη και λέει «τώρα ησυχάσετε, γλιτώσατε». Διότι ο Κληρίδης μεριμνούσε μέσω του Ερυθρού Σταυρού των Ηνωμένων Εθνών να έρχεται στην Ακανθού και να φωνάζουν με τα μεγάφωνα για να μπορούμε να βγούμε έξω. Του λέω «Κύριε Πρόεδρε, όταν φωνάζει κάποιος, θα βγεις; Πού ξέρεις ποιος είναι; Ότι μπορεί να σε κοροϊδέψουν, δεν ήταν σωστό εκείνο που κάνετε που στέλνετε στο χωριό και φωνάζαν, μου λέει: «Μπορεί να έχεις δίκαιο αλλά δεν είχαμε άλλη επιλογή. Δεν μπορούσαμε να πούμε στους Τούρκους ότι κρύβεστε». Διότι τον ενημέρωσαν ότι κρυβόμασταν. Αυτά.

- ΙΑ: Θυμάστε κάτι άλλο χαρακτηριστικό από την Ξενοδοχειακή Σχολή; Τον τρόπο που σας υποδέχτηκαν;

- ΑΑ: Η Ξενοδοχειακή Σχολή, είχε χιλιάδες κόσμο, που έβλεπες. Ήσουν σε πλήρη σύγχυση. Μα συγκινήθηκες;

- ΙΑ: Όχι.

- ΑΑ: Όταν ήρθε το τελευταίο λεωφορείο των αιχμαλώτων, εν τω μεταξύ εκεί στου Μάρκου Δράκου το.

- ΙΑ: Τον ανδριάντα.

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

- ΑΑ: Ερχόταν το λεωφορείο, είχε αστυνομίες μπροστά, αστυνομίες πίσω, ένα λεωφορείο. Είχα ένα φίλο – συγγενή που είχε ένα... ο οποίος κάθε φορά κρατούσε μια μομπιλέτ μοτοσυκλέτα και φώναζε των λεωφορείων: «Έχει κάποιον Αδάμο Αδάμου μέσα;» για να δουν αν με άφησαν και δεν έβρισκε. Μια ημέρα, την ημέρα που με άφησαν πάλι έκανε την ίδια πράξη, με την μόμπιλετ την μοτοσυκλέτα του Μάρκου Δράκου κρατούσε τα λεωφορεία όλα και φώναζε των λεωφορείων αν ήμουν μέσα εγώ. Ήμουν έξω από το λεωφορείο, για να δεις την σύγχυση, έξω από το λεωφορείο, εκείνος με την μομπιλέτ ήταν από κάτω, συγγενής μου, φώναζε: «Ο Αδάμος Αδάμου είναι μέσα;» και ήμουν εγώ στο παράθυρο και δεν ήξερα τι γινόταν. Και με έσπρωξε ο άλλος και μου λέει: «Μα δεν τον κατάλαβες;» τόσο, δηλαδή, μας σύγχυσε ο αρκετός κόσμος, γι' αυτό και εγώ δεν κατέβηκα. Ήρθε η αστυνομία να με κατεβάσει από το... ήμουν έτσι στο παράθυρο του λεωφορείου (δείχνει τη φωτογραφία), εδώ έξω ήταν η Σχολή αυτό. Και δεν κατέβαινα και ήρθε ο... και μπήκε ο αστυνομικός μέσα και λέει: «Κατεβείτε να σας», εντωμεταξύ μιλάμε για χιλιάδες κόσμο. Η χαρά είναι τόσο απερίγραπτη που, εντάξει ήταν έτσι οι εποχές. Θυμάμαι που πήγα σπίτι, είχε τόσο φαγητό και βγήκα έξω γιατί ήθελα να νιώθω ελεύθερος, ήθελα να βγω έξω. Και πήραμε το αυτοκίνητο και πήγαμε σπίτι, και εκείνο τον καιρό οι πρόσφυγες έπιαναν κάτι, τους έδιναν κάτι κουτιά από σαρδέλες, έτσι πράγματα, τόσο πολύ πεινούσα που της είπα: κάνε μου κάτι να φάω, άνοιξε μου ένα από αυτό, άνοιξε μου ένα από αυτό. Και θυμάμαι που μου λέει: «Και αυτά δεν τα τρώμε εμείς». Τόσο πολύ πεινούσα, που έτρωγα τα πάντα εκείνα τα ίδια. Εντωμεταξύ θυμάμαι που μας έδωσαν 2 £, μας έδιναν 2 £ που βγήκαμε από αιχμάλωτοι και τις ξέχασα μέσα στη τσέπη πάνω από 10 ημέρες, διότι δεν χρησιμοποιούσα χρήματα. Έτσι ήταν η ζωή. Εντάξει περάσαμε ωραία, μου έλεγε και η Γιάννα Λοϊζίδου: «Περάσατε δύσκολα;», εμπειρίες της ζωής, μας έκαναν πιο δυνατούς.

- ΙΑ: Γνωρίζεται κάτι για Τουρκοκύπριους αιχμάλωτους κύριε Αδάμο;

- ΑΑ: Όχι.

- ΙΑ: Πώς συνεχίστηκε η ζωή σας μετά την αιχμαλωσία; Οι σκέψεις σας, ποιες ήταν; Είχατε εφιάλτες;

- ΑΑ: Δεν το ξεπέρασα. Εκείνο που δεν μπορείς να το ξεπεράσεις. Πρώτον, αδικηθήκαμε, εντάξει ήταν άλλες εποχές, ήταν διαφορετικό το κράτος μας, είχε προβλήματα, το δέχομαι. Αλλά, ρώτησαν τους αιχμάλωτους τί κουβαλούν; Τα προβλήματα; Ρώτησαν τους αιχμάλωτους

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

εκείνο το καιρό, μετά ή μας πέταξαν; Εγώ θα σου πω κάτι, ένας που χτυπήθηκα τόσο πολύ, και πέρασα αιχμάλωτος, γινόταν να ήμουν ο αποδιοπομπαίος τράγος των δημοσίων έργων για χρόνια; Έτσι έπρεπε να συμπεριφερθεί οι Κυβερνήσεις και η πολιτεία έναντι των αιχμαλώτων; Δεν γίνεται. Τα ψυχολογικά που κουβαλούσαμε μερίμνησαν να μας τα λύσουν; Όχι, μας πέταξαν. Μας έδωσαν 2 £ και βγήκαμε από την πόρτα, τελείωσε το καθήκον της πολιτείας έναντι των αιχμαλώτων. Και κάποιοι από αυτούς πήγαν στον πόλεμο για να δώσουν τη ζωή τους. Και αυτό συνεχίζεται, εκτός που ανέλαβαν πρωτοβουλίες όπως ο Βάσος και άλλοι, και προσπάθησαν να λύσουν κάποια προβλήματα. Ενώ θα συνέχιζε μέχρι να πεθάνουμε όλοι, εγώ είμαι και μικρός, έχει που είναι αρκετά ηλικιωμένοι και πέθαναν αρκετοί που θυμάμαι. Τώρα μερίμνησε όταν πέθαναν, η πολιτεία. Μείναμε περίπου 700 – 800, και αν δεν στέκονταν ένας – δύο, τρεις να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων να πιέσουν την Κυβέρνηση δεν θα γινόταν. Εγώ, θυμάμαι όταν βγήκα, πήγα στη Χρυσαινιώτισσα – Τακτακαλά και θυμάμαι το ίδιο βράδυ συνεχίζονταν οι πυροβολισμοί στα οδοφράγματα, έπαθα σοκ, δεν μπορούσα να κοιμηθώ, έπεφτα από το κρεβάτι, έβλεπα εφιάλτες. Έβλεπα συνέχεια, ένα πράγμα στο όνειρό μου, να τρέχω – να τρέχω μέσα σε κάτι κριθάρια και να μην τελειώνει ο δρόμος. Συνέχεια είχα αυτό το πρόβλημα. Και αυτό το έβλεπα για χρόνια, εντάξει δεν το έβλεπα κάθε μέρα, κάθε μήνα ερχόταν στη σκέψη μου. Στον ύπνο μου να βλέπω ότι τρέχω, να βλέπω φυλακή, με άγχωνε πάρα πολύ το να βλέπω το όνειρο της φυλακής, να είμαι ακόμα μέσα στη φυλακή να με κρατά και ξυπνούσα σε ένα άγχος τεράστιο. Αυτά τα δυο πράγματα τα είχα συνέχεια. Αλλά ένα άλλο, μπορεί κάποιος πέρασε αυτά και οι αιχμάλωτοι μέσα, άλλοι πιο σοβαρά, μπήκαν στη ζωή. Ξέρεις τι προβλήματα κουβαλούν;

- ΙΑ: Το κράτος, πέραν του ότι δεν έκανε κάτι για εσάς, τους ίδιους τους αιχμάλωτους, ήρθε ποτέ κοντά σας; Σας προσέγγισε για να μάθει πληροφορίες για τους αγνοούμενους;

- ΑΑ: Έκανε κάποια στις αρχές, εγώ θα πω για τον Λούκα τον Γιαχούτη. Ο Λούκας ο Γιαχούτης 20 του Σεπτεμβρη, δεν συγκρατώ την ακριβή ημερομηνία, πήγα σπίτι του και έλεγε ότι: «Ξεγελούσε τους Τούρκους και πήγαινε στο βουνό με το γαϊδούρι και επέστρεφε και έκανε». Είπα μόνο αυτό το πράγμα, εμένα με κρατούσε για χρόνια η τύχη αυτού του ανθρώπου, επειδή τον είδα στις δύσκολες στιγμές, ο άνθρωπος ήταν μια χαρά, έτυχε ο πόλεμος και βρέθηκε να πηγαίνει με το γαϊδούρι πάνω στο βουνό και να επιστρέφει και να κρύβεται από τους Τούρκους, μόνος του σε ένα χωριό. Όλους τους είχαν πιάσει, εκείνος που σου είπα προηγουμένως που μας

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

έφερνε φαγητό, τους πήραν στη Γύψου, τους εγκλωβισμένους. Εμείς δεν γνωρίζαμε ότι πήγαν στη Γύψου. Ο γέρος αυτός, δεν ήταν γέρος ήταν μεγάλος στην ηλικία αλλά όχι γέρος.

Προσπαθούσε να επιβιώσει με αυτό τον τρόπο και η τύχη του ποια ήταν; Να δολοφονηθεί. Δεν πιάστηκε αιχμάλωτος ή κρατούσε όπλο ο άνθρωπος, ο άνθρωπος αυτός δολοφονήθηκε από τους Τούρκους 20 Σεπτεμβρίου. Καλά, δεν είναι σημαντικό γεγονός για κάποιον άνθρωπο; Εγώ ρωτούσα και τον Δήμαρχό μας, βρέθηκε; μα, δεν έχουμε κάποιον να του κάνει, μπορεί τα κόκκαλά του, μπορεί αυτό, εκείνο, καλά εμείς δεν έχουμε ευθύνη για αυτόν τον άνθρωπο; Και ήθελα πάρα πολύ να βρεθεί αυτός ο άνθρωπος, γιατί ήμουν ο τελευταίος που τον είχε δει, και πως τον είδα; Εγώ θυμάμαι, τη στάση που είχε ο άνθρωπος ότι ξεγελούσε τους Τούρκους, μα ξεγελάς τους Τούρκους; Πόση άγνοια είχε; Και αυτοί έπρεπε να τον σκοτώσουν; Αφού τελείωσε ο πόλεμος, ήταν 20 Σεπτεμβρίου, δεν είχε πόλεμο.

- ΙΑ: Ποιες ήταν οι σκέψεις σας για όλη αυτή την κατάσταση; Για την κατοχή, τους αγνοούμενους, τους πρόσφυγες, τους εγκλωβισμένους;

- ΑΑ: Εμένα με ενοχλεί σήμερα όταν δω στο facebook, κάποιον που δείχνει που παραδίνεται αιχμάλωτος και εκτελέστηκε. Πως έπεισαν τον κόσμο την εποχή εκείνη ότι με το να παραδοθείς στους Τούρκους θα έχεις, μπορεί να γλιτώσεις τον θάνατο, παρά στον πόλεμο; Εγώ διερωτώμαι, επειδή πέρασα την ψυχολογία της παράδοσης, την ψυχολογία του τί θα γίνει εκείνη την στιγμή που θα παραδοθείς, τί θα συμβεί; Τα συναισθήματα εκείνης της στιγμής, έρχομαι και τους νιώθω εκείνους που παραδόθηκαν και εκτελέστηκαν, που τους δείχνει στο facebook, που κάποιους αναγνώρισα. Έπεισαν τον κόσμο να παραδοθεί, να πάρει ένα άσπρο μαντήλι και να παραδοθεί, πού; Στους Τούρκους που ήταν πριν από 5 λεπτά εσύ τους πολεμούσες με ότι μέσο είχες. Εγώ, αυτή την προδοσία, η οποία έγινε εις βάρος αυτού του λαού που την έζησα στο πετσί μου, και αιχμάλωτος και ανάπηρος του πολέμου από τα χτυπήματα αδίκησαν τόσο πολύ αυτόν τον λαό, διότι και τον καιρό που ξεκίνησαν τον πόλεμο το κεφάλι μας ήταν ψηλά με την πρόθεση ότι είναι ελληνικά τα αεροπλάνα που έρχονταν, ενώ ουδέποτε ήρθαν, είχαμε αυτή την πίστη ότι δεν θα μέναμε μόνοι μας να πολεμήσουμε. Και λες και εσύ: μα αυτούς τους ανθρώπους που πολέμησαν, που είναι ανάπηροι, εγώ είμαι και στον Σύνδεσμο Αναπήρων Πολέμου, και στο Σύνδεσμο Αιχμαλώτων, διότι μέσω της αιχμαλωσίας και μέσω αυτού πέρασα τα προβλήματά μου, χωρίς όσφρηση, χωρίς τα νεφρά μου, τη μύτη μου, τα αυτιά μου, εάν δεν είχε κάποιους που ήταν οργανωμένοι, να τους οργανώσουν, διότι και τώρα που κάναμε τους αιχμάλωτους οι μισοί

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

ήταν ανοργάνωτοι γιατί θα παίρναμε ψίχουλα στην αρχή. Τώρα που είναι σοβαρά τα πράγματα έτρεξαν όλοι να γραφτούν. Ενώ να έρθουν κοντά να οργανωθούν με τον Βάσο και με τους άλλους για να είμαστε δυνατοί δεν τους ενδιέφερε. Ε φταίμε και εμείς.

- ΙΑ: Έχετε κάποια άλλα αντικείμενα που μπορούμε να δούμε από την περίοδο της αιχμαλωσίας; Είτε κάποια μηνύματα αν ανταλλάξατε με τους γονείς σας εκείνη την περίοδο, είτε κάποιο απόκομμα, καμιά εφημερίδα που μπορούσε να σώσει η μητέρα σας;

- ΑΑ: Χάθηκαν όλα, η μόνη είναι αυτή, αυτή που σου έδειξα.

- ΙΑ: Τί είναι αυτό;

- ΑΑ: Η εφημερίδα αυτή που έβγαινα από αιχμάλωτος.

- ΙΑ: Μιλήστε μας λίγο, γράφει και το δικό σας όνομα;

- ΑΑ: Ναι, να το εδώ. Είναι εφημερίδα από τον Σύνδεσμο, ήταν της ΣΕΚ, που μίλησε και το είχε η μητέρα μου για κάπου 40 χρόνια και το βρήκα φυλαγμένο μέσα στο, και είναι πολύ καλό γιατί γράφει από όλα τα χωριά τους αιχμάλωτους πολέμου, γράφει πάνω ότι είναι για ενήλικες να επικοινωνήσουν. Δεν είναι ενήλικες, είναι γενική. Δεν τους μέτρησα πόσοι είναι, αλλά η μητέρα μου είχε τον καιρό που βγήκα για να πάνε να πιάσουν. Εντάξει πέρασαν και οι γονείς μου δύσκολα. Διότι κάποια στιγμή θεωρούν ότι ήμουν σκοτωμένος, αλλά και από την άλλη μετά βλέπεις ότι τη χαρά που νιώθεις όταν... Και οι συμμαθητές μου στο σχολείο, με είχαν πάνω στον πίνακα, σκοτωμένο, διότι πήγαινα Παγκύπριο Γυμνάσιο.

- ΙΑ: Τι θέλετε να θυμούνται οι επόμενες γενιές για τους αιχμάλωτους πολέμου το 1974;

- ΑΑ: Κοίταξε το να είσαι αιχμάλωτος πολέμου, το είπα και άλλες φορές, δεν είναι τιμή, το να περάσεις αιχμάλωτος πολέμου όπως και το χωριό μου τίμησε τους αιχμάλωτους πολέμου. Εγώ τους είπα: δεν είναι τιμή για να είσαι αιχμάλωτος, τιμή είναι να είσαι ήρωας σκοτωμένος να πολεμήσεις για την πατρίδα σου, αυτό είναι τιμή. Εντάξει πολεμήσαμε για την πατρίδα μας και εγώ και κάποιοι άλλοι από τους αιχμάλωτους πολέμου, εντάξει να βρεθείς σε δύσκολη θέση να παραδοθείς. Κάποιοι αιχμάλωτοι εκτελέστηκαν, κάποιοι φανήκαμε τυχεροί και γλιτώσαμε, κάποιοι που βρήκαμε στο δρόμο μας, κάποιον αξιωματικό Τούρκο που είχε αξίες στη ζωή και αυτές οι αξίες δεν άφησε τους άλλους να μας σκοτώσουν. Αρκετοί πέσαμε σε χέρια καλά,

Συναγωγή μαρτυριών και καταγραφή της Ιστορίας των αιχμαλώτων της Κύπρου το 1974/ΕΠΙΚΥ

κάποτε μπορεί να έπεφτες σε ένα χέρι δεν ήσουν τίποτα, ήσουν ένα γάτος μέσα στο δρόμο που περνούσε το αυτοκίνητο και αν ήθελε εκείνος πατούσε τα φρένα και γλίτωνες ή σε έπαιζε αυτό έκαναν. Έτσι ήταν ο πόλεμος την εποχή εκείνη αλλά ο αιχμάλωτος, εντάξει περάσαμε δύσκολα αλλά τελείωσε και κάποιοι δεν επέστρεψαν όμως. Εμείς επιστρέψαμε όσα προβλήματα και να έχουμε επιστρέψαμε.

- ΙΑ: Ευχαριστώ.